

**Громадська організація
«Львівська педагогічна спільнота»**

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ

**УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«Актуальні проблеми
реформування системи
виховання та освіти в Україні»**

23–24 квітня 2021 р.

**Львів
2021**

УДК 37(477)(063)
А 43

А 43 **Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні:** Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23–24 квітня 2021 р.). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2021. – 72 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні». Для студентів, аспірантів, викладачів навчальних закладів, науковців та представників громадських організацій.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 37(477)(063)

© Автори статей, 2021
© Львівська педагогічна спільнота, 2021

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Сергієнко Н. П.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ САМОВІДНОШЕННЯ
І АГРЕСИВНОСТІ КУРСАНТІВ 6

НАПРЯМ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В ОСВІТІ (ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ, ВІКОВОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ІН.)

Ісаєва Д. Ю.

ВПЛИВ ЗАТРИМКИ МОВЛЕННЯ НА РОЗВИТОК
СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДИТИНИ РАНЬОГО ВІКУ 10

Карпенко М. С.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ПОКАЗНИКІВ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ
ДО ЗДО ВІД ТИПУ ТЕМПЕРАМЕНТ 13

НАПРЯМ 3. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖЕТНІЧНИХ І МІЖКУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН

Богиня Л. В., Колечкіна І. В.

МІЖКУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ ЯК ДОМІНАНТА
ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО КЛІМАТУ
В НАВЧАЛЬНІЙ ГРУПІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ 17

НАПРЯМ 4. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Дацька І. І., Яковишина Т. В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ
ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ОБДАРОВАНОСТІ 21

Зайченко Н. І.

КОНЦЕПТ «ДУХОВНЕ ВИХОВАННЯ» В ІСПАНСЬКІЙ
ПЕДАГОГІЦІ НА МЕЖІ ХІХ – ХХ СТОЛПЬ 25

Логвиненко В. О.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ
УЧНІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 29

Сай І. В. ВИХОВАННЯ ТА ОСВІТА ДІВЧАТ ТА МОЛОДИХ ЖІНОК У ДАВНЬОМУ РИМІ.....	33
---	----

Смоленська О. М., Чернянська В. В. КРАЄЗНАВСТВО ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	35
---	----

НАПРЯМ 5. ФІЛОСОФІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ. СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ

Ілляхова М. В. СПЕЦИФІКА СТАНОВЛЕННЯ КРЕАТИВНОЇ МОДЕЛІ ОСВІТИ	40
--	----

Коваленко О. С. ТЕХНОЛОГІЯ ВИКОРИСТАННЯ ШЕСТИ ЦЕГЛИНОК LEGO НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ.....	44
---	----

Ларіонова В. В. ВЗАЄМОДІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНТЕРАКТИВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	47
--	----

Попадич Т. І., Антонюк О. С. ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ ЗМІЩАНОГО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ.....	50
--	----

Швидун Л. Т. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОБІЛЬНОСТІ У ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ.....	54
--	----

НАПРЯМ 6. СУЧАСНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ

Небеленчук І. О. СУЧАСНІ МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ.....	58
--	----

Пилипишин О. І., Пилипишин М. О. СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗВО	62
--	----

**НАПРЯМ 7. ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ,
МІЖГРУПОВИХ ВІДНОСИН, МЕДІА-ПСИХОЛОГІЯ**

Бермас Л. І., Бермас О. М.

РОЛЬ ДИСЦИПЛІНИ «ЛАТИНСЬКА МОВА»

В ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ67

**НАПРЯМ 8. ПЕРЕХІД ДО БАГАТОРІВНЕВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Шумило М. Ю.

БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ЛІКАРІВ

ЯК КОМПОНЕНТА РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ

ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....69

НАПРЯМ 1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Сергієнко Н. П.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах*

Національний університет цивільного захисту України
м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ САМОВІДНОШЕННЯ І АГРЕСИВНОСТІ КУРСАНТІВ

Проблема самовідношення є центральною в психології самосвідомості та психології особистості. В закордонних та вітчизняних психологічних дослідженнях самовідношення розглядається в зв'язку з пізнанням людини та її відношень з оточуючим світом [3, с. 93].

Самовідношення як компонент Я-концепції лежить в основі формування рефлексії і визначається такими поняттями, як самоповага, аутосимпатія, які відображуються в позитивному чи негативному відношенні до самого себе. Таким чином, адекватно сформульоване самовідношення є одним із головних факторів становлення суб'єктності особистості, котра веде її до самореалізації. Ця проблема не є новою в психологічній науці, самовідношення визначає картину внутрішнього та зовнішнього світу, формує представлення про самого себе та суспільство в цілому. Позитивне самовідношення формує позитивну Я-концепцію, здійснює значний вплив на всі сфери психіки, що представлено закордонними та вітчизняними психологами теоретичними розробками та експериментальними дослідженнями (Є.Ю. Артем'євої, І.С. Кона, О.М. Леонтєва, С.Р. Пантелєєва, С.Л. Рубінштейна, В.В. Століна, Дж. Брунера, Р. Бернса, У. Джемса, Ж. Піаже, К. Роджерса, Е. Толмена і ін.) [4, с.86-89].

Однак досі не в повній мірі досліджено питання про взаємозв'язок самовідношення та агресивності особистості. За останні роки одним з найактуальніших напрямків наукової та дослідницької діяльності психологів з усього світу є вивчення проблеми агресивної поведінки людини. Саме через ріст агресивної поведінки серед дітей, підлітків та молоді, що інколи тягне за собою особливо тяжкі наслідки, ця проблема набула особливої актуальності.

Агресивність є стійкою готовністю особистості або соціальної групи до нападу на інших з метою нанесення фізичної або психічної шкоди іншій людині або групі людей. Агресивність має якісну і кількісну характеристики. Вона має різну ступінь вираженості: від майже повної відсутності до її граничного розвитку. Кожна особистість повинна мати певний ступінь агресивності. Відсутність її призводить до пасивності, конформності. Надмірний розвиток її починає визначати вигляд особистості, яка може стати конфліктною, нездатною на свідому кооперацію [1, с. 67].

Існує велика кількість теоретичних концепцій, експериментальних досліджень, психотерапевтичних шкіл, орієнтованих на вивчення агресивної поведінки, розробку технологій її корекції. У вітчизняній психології даною проблемою займалися О.С. Васильєва, С.А. Завражін, А.К. Осницький, А.А. Реан., І.А. Фурманов, Т.Г. Румянцева. Ю.М. Антонян, В.В. Корольов, М.Д. Лісіна, В.С. Мухіна, І.М. Фурманов.

Велика увага в вітчизняних психологічних дослідженнях, присвячених феномену агресивності, приділена питанню про її зв'язки з особливостями характеру. Даною проблемою займалися такі дослідники як Л.І. Білозьорова, А.А. Реан. О.І. Шляхіна та інші [1, с. 112].

Для досягнення поставленої мети та вирішення задач ми проводили дослідження на базі Національного університету цивільного захисту України, факультету пожежної безпеки. Група досліджуваних складала 50 осіб. Всі одного соціального статусу, провідний вид діяльності – учбовий.

Самовідношення – емоційно забарвлене ставлення до себе в різних конкретних ситуаціях і різних видах діяльності. Під самовідношенням розуміється цілісне, відносно постійне емоційне ставлення до себе, міра прийняття чи неприйняття індивідом самого себе. Наше самовідношення залежить від того, ким би ми хотіли б стати, яке становище хотіли б зайняти в цьому світі; це служить точкою звіту у відношенні нами до власних успіхів і невдач. Тому погане самовідношення передбачає неприйняття себе, самозаперечення, негативне ставлення до своєї особистості [2, с. 164].

У зв'язку з тим, що метою нашої роботи було виявлення взаємозв'язку між видами агресивності та компонентами самовідношення, тому нами була проведена робота на виявлення взаємозв'язку цих параметрів за допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона.

В результаті проведеного кореляційного аналізу із застосуванням коефіцієнта кореляції Пірсона було встановлено, що система самовідношення має деякий вплив на агресивність особистості.

Шкала «Фізична агресія» негативно корелює із рівнем самокерування ($r = -0,713$ при $p \leq 0,01$). Також встановлено негативні кореляційні зв'язки рівня фізичної агресивності зі шкалами «самозвинувачення» ($r = -0,363$ при $p \leq 0,05$) та «самоінтерес» ($r = -0,326$ при $p \leq 0,05$). Негативно сформована індивідуальна система самокерування призводить до того, що курсанти гостро переживають конфлікти і направляють фізичну агресію на інших.

Показник «Роздратування» негативно корелює з показником «очікуване відношення» ($r = -0,292$ при $p \leq 0,05$), тобто можна припустити, що чим сильніше людина вважає, що інші люди будуть відноситись до неї добре, тим більшим може бути розчарування у власних очікуваннях, що призводить до підвищення рівня роздратування.

Показник «образа» негативно корелює з показником «очікуване відношення» ($r = -0,308$ при $p \leq 0,05$), тобто людина, яка очікує позитивне ставлення до себе, зіштовхнувшись з негативними проявами, ображається на інших.

«Почуття провини», яке формується при адекватному самовідношенню позитивно корелює з самозвинуваченням ($r = 0,543$ при $p \leq 0,01$), саморозумінням ($r = 0,493$ при $p \leq 0,01$) та самокеруванням ($r = 0,396$ при $p \leq 0,01$).

Шкала «Самозвинувачення» показує вираженість негативних емоцій в адресу власного «Я». Отже, курсанти бачать свою провину та признають її в конфліктних ситуаціях.

Шкала «Саморозуміння» припускає здатність людини до пояснення своїх справжніх, минулих та майбутніх мотивів та вчинків, здатність відповідати на запитання «як» та «чому» відносно власної поведінки, що безумовно впливає на почуття провини. Іншими словами, дивлячись на виникаючі труднощі при вирішенні конфліктів або реалізації намічених планів, у даних респондентів виникає почуття провини.

Шкала «Самокерування» показує ступінь контролю над своїми деструктивними емоціями, та має такий компонент як «відкритість», а відкриті люди живуть відповідно до своїх цінностей, вони не приховують від інших своїх почуттів, переконань і вчинків, шанують чесність і цілісність. Вони визнають помилки або провини.

Таким чином результати кореляційного аналізу вказують на те, що спостерігається взаємозв'язок між компонентами самовідношення та видами агресивності курсантів НУЦЗУ.

Висновки. Теоретичний аналіз вивчення проблеми самовідношення та агресивності в психологічній літературі дозволив зробити висновок, що самовідношення особистості розуміється як складне когнітивно-

афективне утворення, зрілість якого визначається якістю взаємозв'язку і ступенем узгодженості його складових.

Вчені вважають, що феномен самовідношення в якості своїх окремих сторін включає самосвідомість, самопізнання, самооцінку, емоційне ставлення до себе, самоконтроль, саморегуляцію, а поняття самоставлення є родовим щодо понять самопізнання, самооцінки та інших подібних понять, що мають приставку «само» і відображають широкий спектр феноменів внутрішнього життя особистості.

Агресія – індивідуальна або колективна поведінка або дія, направлена на нанесення фізичної або психічної шкоди або навіть на знищення іншої людини або групи, крім того, може виступати як засіб досягнення якоїсь значущої мети, зокрема підвищення власного статусу за рахунок самоствердження.

Агресивністю називають властивості особистості, які характеризуються наявністю деструктивних тенденцій, здебільшого в області суб'єктно-суб'єктних відносин. Агресивність має якісну і кількісну характеристику. Як і будь-яка властивість, вона має різний ступінь вираженості, від майже повної відсутності до його граничного розвитку. Кожна особистість повинна мати певний ступінь агресивності.

Найпоширеніші види агресивності, що впливають на самовідношення юнаків, носять вербальний характер, пасивні дії, мають прямий, і непрямий вплив.

Проведене нами дослідження вивчення взаємозв'язку самовідношення та агресивності у курсантів НУЦЗУ дозволило нам зробити висновки, що спостерігається взаємозв'язок між компонентами самовідношення та видами агресивності курсантів НУЦЗУ.

Таким чином підтверджується гіпотеза про те, що компоненти самовідношення мають взаємозв'язок з видами агресивності у курсантів НУЦЗУ.

Список літератури:

1. Дроздов О.Ю., Скок М.А. Проблеми агресивної поведінки особистості: Навчальний посібник. Чернігів: ЧДПУ імені Т.Г.Шевченка, 2000. 156 с.
2. Москаленко В.В. Соціальна психологія: підруч. для вузів. Київ: Центр учбової літератури, 2005. 624 с.
3. Налчаджян А.А. Я-концепція. Психологія самосознання. Хрестоматія. Самара, 2000. С. 270–332.
4. Пантилеев С.Р. Самоотношение как эмоционально-оценочная система. М., 1991. 119 с.

НАПРЯМ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В ОСВІТІ (ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ, ВІКОВОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ІН.)

Ісаєва Д. Ю.

студентка III курсу

факультету дошкільної та технологічної освіти

Науковий керівник: Горбачова О. Ю.

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри практичної психології

Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ВПЛИВ ЗАТРИМКИ МОВЛЕННЯ НА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДИТИНИ РАНЬОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Соціальний інтелект як індивідуально-психологічна особливість особистості безпосередньо впливає на ефективність міжособистісної взаємодії. Особливо гостро це питання постає в аспекті раннього віку, коли у дитини формуються уявлення про навколишній світ, провідні вміння, що необхідні для успішної інтеграції у суспільство. Теорія та практика спеціальної педагогіки та психології засвідчує, що мовлення безпосередньо пов'язане з розвитком соціального інтелекту, а тому є підстава вважати, що у дітей, що мають затримку мовлення спостерігаються негативні тенденції розвитку соціального інтелекту. А тому, вважаємо, що актуальність досліджуваної нами проблеми полягає, у дослідженні затримки мовлення на процес розвитку соціального інтелекту дітей раннього віку.

Аналіз досліджень. Особливості соціального інтелекту досліджували безліч науковців. Зокрема: Л. Ляховець, Н. Руда, Г. Ожубко, О. Котикова, С. Харченко, А.Мельник, О. Ковальова, І. Стрілецька, О. Науменко, Є. Миронюк, М. Романенко, Б. Братаніч.

Мета публікації – теоретичний аналіз впливу затримки мовлення на розвиток соціального інтелекту дитини раннього віку.

Виклад основного матеріалу. Дослідниця Л. Ляховець відзначає, що соціальний інтелект являє собою інтегральну соціальну здібність, яка забезпечує успішність спілкування і соціальну адаптацію, здатність

прогнозувати поведінку людей у різних життєвих сферах, розпізнавати наміри, почуття й емоційні стани оточуючих за їх невербальною та вербальною експресією [1]. Таким чином, соціальний інтелект – це інтелект індивіда, що формується в ході його соціалізації, під впливом умов соціального середовища, що виражається в здатності правильно розуміти поведінку людей. Ця здатність необхідна для ефективного міжособистісного взаємодії й успішної соціальної адаптації.

Згідно з Е.Торндайком, соціальний інтелект – один з трьох видів інтелекту людини. Так, абстрактний інтелект забезпечує здатність до розуміння абстрактних вербальних й математичних символів, операцій з ними. Здатність розуміти речі та предмети матеріального світу і здійснювати з ними певні дії є результатом розвитку конкретного інтелекту. Соціальний інтелект Е.Торндайк розглядав як специфічну пізнавальну здібність, яка забезпечує успішну взаємодію з людьми. Тут соціальний інтелект є видом загального інтелекту, і відношення між ним та іншими видами інтелекту поки що не визначені. Головна функція соціального інтелекту полягає в прогнозуванні поведінки іншого[2].

Аналізуючи соціальний інтелект та особливості його розвитку важливо зупинися на джерелах його розвитку. На основі аналізу літератури (М.І. Бобнева, Ю.Н. Ємельянов, Р.Селман, Д. Кітінг) можна виділити наступні джерела розвитку соціального інтелекту:

1. Життєвий досвід, – йому належить провідна роль у розвитку комунікативної компетенції. Важливий досвід міжособистісного спілкування. Його характеристики наступні:

- він є соціальним, – включає інтеріоризовані норми і цінності конкретного громадського середовища;
- він є індивідуальним, тому що ґрунтується на індивідуальних особливостях і психологічних подіях особистого життя.

2. Мистецтво, – естетична діяльність, що багатостороннє збагачує людину (і в ролі творця, й у ролі того, хто сприймає твори мистецтва). Воно сприяє розвитку комунікативних умінь.

3. Загальна ерудиція – це запас достовірних і систематизованих гуманітарних знань, які стосуються історії та культури людського спілкування, якими володіє даний індивід.

4. Наукові методи – припускають інтеграцію всіх джерел комунікативної компетенції, відкривають можливість опису, концептуалізації, пояснення і прогнозу міжособистісної взаємодії з подальшою розробкою практичних засобів підвищення комунікативної компетенції на рівні індивіда, груп і колективів, а також всього суспільства [3].

Однак, теорія та практика педагогіки та психології налічує приклади, коли у дітей раннього віку з порушеннями мовлення спостерігаються проблеми розвитку соціального інтелекту та соціальних компетенцій загалом. У дітей з розладами мовлення, як відмітила, Л. Г. Соловйова, спостерігаються невміння орієнтуватися в ситуації спілкування. За даними Л. Ф. Фатіхової, діти із загальним недорозвиненням мови відстають від своїх однолітків, які нормально розвиваються, у рівні розвитку здатності до розпізнавання емоційних станів, показуючи середній рівень і рівень нижче середнього [4]. Відтак, вважаємо, що успішність розвитку дітей раннього віку безпосередньо залежить від рівня розвитку мовлення, адже воно виступає важливим фактором у набутті соціального досвіду, інтеграції дитини у суспільство, допомагає дітям орієнтуватися у ситуаціях спілкування, взаємодіяти з різними людьми.

Чим вище показники соціального інтелекту, тим більше у дітей проявляється впевненість в спілкуванні і тим частіше вони використовують зовні обвинувальні стратегії в проблемних ситуаціях. Крім того, діти з нормативним мовленнєвим розвитком тим рідше використовують односкладові фрази в проблемних ситуаціях спілкування, чим вище у них рівень соціального інтелекту. Можливо і зворотне: при недостатньому рівні розвитку активного мовлення такі діти схильні використовувати прості фрази в зверненні: «так», «ні», «добре», «не знаю» та ін [5]. Відтак, мовлення та соціальний інтелект мають тісний зв'язок.

Висновок та перспектива подальших досліджень. Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна відзначити, що соціальний інтелект – це різновид загального інтелекту, що формується у процесі соціалізації та допомагає дитині взаємодіяти з оточуючими людьми. Успішність розвитку соціального інтелекту безпосередньо залежить від рівня розвитку мовлення. *Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо в емпіричному дослідженні особливостей соціального інтелекту та зв'язку його з мовленням.*

Список літератури:

1. Ляховець Л. О. Вікові особливості становлення соціального інтелекту. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Психологічні науки.* 2015. Вип. 126. С. 102-106.
2. Ожубко, Г. Сутність та структура соціального інтелекту. *Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць.* Вип. 17. 2019. С. 346-358.

3. Тітова Т. Ю. Дослідження розвитку соціального інтелекту в дітей дошкільного віку. *Наука і освіта*. 2011. № 9. С. 254-257.
4. Харченко С. В. Індивідні чинники формування соціального інтелекту. *Право і Безпека*. 2016. № 1. С. 167-171.
5. Перменова Д.С. Взаємозв'язь речевого поведіння и соціального інтелекту в ситуаціях обшєння младших школьников с задержкой психического развития. *Вестник ЮУрГУ. Серия «Психология»*. 2018. Т. 11, № 1. С. 120–129.

Карпенко М. С.
студентка III курсу
факультету дошкільної та технологічної освіти
Науковий керівник: Горбачова О. Ю.
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри практичної психології
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ЗАЛЕЖНІСТЬ ПОКАЗНИКІВ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ ДО ЗДО ВІД ТИПУ ТЕМПЕРАМЕНТУ

Вступ. Проблема адаптації дітей до умов закладу дошкільної освіти залишається актуальною на сьогоднішній день, хоча не є новою. Існують багато досліджень та думок з цієї тематики, але не дивлячись на різні погляди ця проблема є однією з найбільш центральних у сучасній як психології так і педагогії. Це можна пояснити тим, що коли дитина вперше опиняється у новому для неї середовищі, відбувається зміна звичайної форми життєдіяльності. Дошкільнику необхідно звикати до нових режимних моментів, незнайомих йому дорослих людей, розвивати вміння взаємодіяти з однолітками. Відзначимо, що кожна дитина може реагувати по-різному на цей важливий етап. Деякі дошкільники можуть легко інтегруватися у нове середовище, однак існують випадки, коли різкі зміни у житті дитини можуть призвести до важкого психологічного напруження, зниження звичної активності дошкільника, а нерідко позначаються і на здоров'ї дитини. Вважаємо, що важливе місце у адаптації дошкільників до умов закладу дошкільної освіти належить особливостям його темпераменту. Відтак, актуальність нашого дослідження полягає у обґрунтуванні залежності показників адаптації дитини до закладу дошкільної освіти від типу темпераменту.

Аналіз досліджень. Проблема адаптації дітей до умов закладу дошкільної освіти, знайшла належне віддзеркалення у психолого-педагогічних дослідженнях. С. Бурсова, І. Карапузова, Т. Прибора, А. Вавілова, О. Берегова (психологічний супровід дітей в період адаптації до дитячого садка); Н. Захарова, Р. Гулян, О. Темнікова, О. Качан, Д. Павлішена (адаптація дітей до умов дитячого садка як невід’ємна частина процесу соціалізації); П. Пастернак, Ю. Аврамчук, Г. Комаревич, М. Антонюк (адаптація до закладу дошкільної освіти як педагогічна проблема).

Мета публікації – теоретично дослідити та обґрунтувати залежність показників адаптації дитини до ЗДО від типу темпераменту.

Виклад основного матеріалу. Традиційно під адаптацією до дитячого садка розуміють процес звикання дитини до умов нового середовища, яке призводить чи до позитивних, чи до негативних наслідків. С. Широкова вважає, що «адаптація» – це не лише процес пристосування дитини до дошкільного закладу, але й формування умінь і навичок у повсякденному житті та здатність до подальшого психологічного, особистісного, соціального розвитку [1, с. 41]. Відтак, важливе місце у теорії та практиці інтеграції дитини в заклад освіти є показники рівня адаптації дітей, адже саме вони є центральними у дослідженні рівня пристосованості дітей до умов закладу.

На основі проведеного нами теоретичного дослідження були визначені такі показники адаптації дітей до закладу дошкільної освіти:

- фізіологічні показники (загальний стан організму, частота та тривалість захворювань, особливості апетиту, рухова активність, особливості процесу засипання, перебігу та тривання денного сну);
- ставлення до пізнавальної діяльності (активність в ігровій діяльності, інтерес до навчально-виховного процесу);
- комунікативна діяльність (мовленнєва активність, взаємодія з дорослими та з однолітками, соціальні навички);
- характеристика емоційних станів (поведінка дитини в момент розтавання з батьками, загальний емоційний стан, мотиваційна готовність до відвідування дошкільного навчального закладу, перевага негативних чи позитивних емоцій) [2].

Вважаємо, що вищезазнані показники адаптації безпосередньо пов’язані з темпераментом дошкільника. Визначення типу темпераменту дитини має важливе значення як для самої дитини так і для вихователя, якому потрібно пристосуватися і побудувати свою взаємодію з дітьми і взаємозв’язки у всьому дитячому колективі з метою попередження виникнення напруженості та створенню оптимальних умов у дитячому середовищі для адаптації кожного вихованця.

У поведінці дітей різного типу темпераменту прослідковуються характерні їм особливості. Дитина-холерик віддає перевагу галасливим іграм та пустошам, не обдумає свої вчинки, швидко схоплює нову інформацію і так само швидко її забуває. Такі діти завжди знають чого хочуть, наполегливі, надмірно самостійні, рішучі та хоробрі, запальні й агресивні, схильні до спалахів гніву, забіяки і крикуни, але у процесі виховання можуть заспокоїтися.

Діти-сангвініки верткі і рухливі. Більшість із них незібрані, неуважні, несерйозні, неакуратні, однак приємні в спілкуванні, вигадники, фантазери, веселі, життєрадісні, спритні і товариські. Люблять енергійні ігри, в яких потрібно бігати, стрибати.

Діти-флегматики – повільні-мовчуни, спокійні, мало рухаються. Їм не до вподоби ігри, в яких потрібно виявляти вправність та швидкість, рідко проявляють ініціативу.

Поведінка меланхоліка часто є незрозумілою для інших дітей. Він має багатий внутрішній світ, але разом із тим він замкнений в собі, замислений та мрійливий. Боїться знаходитись в оточенні чужих людей, але, якщо поряд з ним ті, кого він любить, меланхолік відкритий та довірливий. Такі діти часто відчують недовіру до інших людей, але постійно вимагають до себе уваги. Їм потрібен час, щоб адаптуватися до навколишніх змін [3].

Кожна дитина адаптується до умов дошкільної установи по-різному та має певні особливості рівня розвитку показників адаптації. Гірше почуваються діти, які тяжіють до флегматичного типу темпераменту. Вони не встигають за темпом життя дошкільного закладу: не можуть швидко одягатися, збиратися на прогулянку, поїсти. Найлегше пристосовуються діти-сангвініки. Якщо дитина активна, комунікабельна, допитлива, вона до умов ЗДО адаптується легко, швидко. І навпаки, дитина повільна, спокійна, любить гратися наодинці середовище групової атмосфери її втомлює і адаптація до умов ЗДО ускладнюється. Такі діти часто вміють самостійно їсти, одягатися, але роблять це надто повільно, відстають від усіх. Звичайно, така ситуація негативно впливає на пристосування до режиму і таким дітям потрібно більше часу, для повної адаптації [4]. Відтак, на нашу думку, необхідними умовами забезпечення успішної адаптації дитини до умов ЗДО є цілеспрямована робота практичного психолога освітнього закладу. Серед головних завдань фахівця психологічної служби є:

- зняття психоемоційного напруження у дитини;
- встановлення емоційного контакту з дитиною;
- ознайомлення дитини з умовами дитячого закладу;

- зближення виховних заходів у сім'ї та дошкільному закладі;
- допомога дитині у встановленні адекватних відносин з ровесниками [5].

На нашу думку, саме ці завдання є першочерговими у забезпеченні успішного адаптаційного періоду кожного дошкільника, незалежно від типу темпераменту.

Висновок та перспектива подальших досліджень. Отже, проведений нами аналіз науково-психологічних джерел засвідчує, що кожна дитина по-різному реагує на зміну звичної форми життя та появи дошкільної установи у житті, в першу чергу це обумовлено різним темпераментом дитини-дошкільника. *Перспективу подальших досліджень* ми вбачаємо у подальшому вивченні особливостей залежностей показників адаптації дитини до ЗДО від типу темпераменту.

Список літератури:

1. Климюк А. Дурманенко О. Адаптація дітей дошкільного віку до умов ЗДО. Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «*Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень*» (12–13 травня 2020 року). Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 41-43.
2. Бурсова С. С. Діагностика рівнів адаптації дітей до дошкільного навчального закладу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 10. С. 263-270.
3. Остапчук, О. Сорочинська, О. Вплив типу темпераменту дитини на процес адаптації до умов ДНЗ. *Сучасні тенденції і пріоритети компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць*. 2016. С. 145-149.
4. Коркош А. До питання адаптації дітей раннього віку до умов дошкільного навчального закладу. *Сучасна гуманітаристика* : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції Переяслав-Хмельницький 2017. Вип. 4. С. 36-39.
5. Мушинський В.П. Психологічний супровід адаптації дітей у дошкільних закладах освіти. *Методичні рекомендації*. – Дніпропетровськ: ОМЦ ПП і СР, 2007.

НАПРЯМ 3. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖЕТНІЧНИХ І МІЖКУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН

Богиня Л. В.

*директор навчально-наукового центру
з підготовки іноземних громадян*

Колєчкіна І. В.

*викладач навчально-наукового центру
з підготовки іноземних громадян*

Українська медична стоматологічна академія
м. Полтава, Україна

МІЖКУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ ЯК ДОМІНАНТА ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО КЛІМАТУ В НАВЧАЛЬНІЙ ГРУПІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Однією з найважливіших проблем сучасної педагогічної психології є визначення чинників успішної адаптації іноземних студентів до умов навчання у закладі вищої освіти. Найбільш гостро це питання постає у сфері пошуку шляхів сприяння соціально-психологічній адаптації до організації навчально-виховного процесу у полінаціональних групах пропедевтичного етапу навчання.

Кожний іноземний студент, що проходить підготовку до вступу у заклади вищої освіти України, постає перед необхідністю проходження складного процесу адаптації: до нового освітнього середовища; до нових для себе соціокультурних особливостей країни; до умов спілкування з представниками різних національностей тощо. Завдання педагога – визначити умови успішності процесу адаптації, зокрема міжкультурної, задля забезпечення якісної підготовки іноземних студентів до подальшої фахової освіти.

Міжкультурна адаптація – окремий аспект соціально-культурної адаптації, результатом якої є успішна взаємодія з новим соціокультурним середовищем відповідно до його традицій і норм.

У наукових дослідженнях процесів міжкультурної комунікації та міжкультурної адаптації доведено, що навіть сприятливе поєднання зовнішніх і внутрішніх факторів адаптації може призвести до «культурного шоку»[5], проявами якого стають підвищена напруга;

відчуття втрати рідного, близького; відчуття безпорадності, нездатності вступати в комунікацію з представниками іншої культури; песимістичні настрої, що впливають на процес і результати навчання.

Успішна міжкультурна адаптація стає можливою за умови набуття навичок міжкультурної комунікації як у межах малого колективу навчальної групи, закладу освіти, так і в соціокультурному середовищі міста й країни в цілому.

Питання філософії та психології міжкультурної комунікації були об'єктом наукових пошуків вітчизняних (Л. Мацько, О. Селіванової, Н. Паперної, А. Козак) і зарубіжних (І. Абакумової, І. Стерніна, К. Оберга, Г. Захарової) учених.

Більш дослідженими, на нашу думку, є педагогічні аспекти міжкультурного спілкування в процесі навчання іноземних мов (зокрема роботи Є. Верещагіна, В. Костомарова, В. Фурманової).

Спираючись на наукові розвідки, у прикладному аспекті формування навичок спілкування в полікультурному середовищі розглядаємо міжкультурну комунікацію як взаємодію культур у певному часовому й просторовому вимірах, коли культурні контакти набувають різних форм і реалізуються у діалозі іноземних студентів між собою, а також з українськими студентами, викладачами, державними службовцями, мешканцями міста тощо. У процесі міжкультурного спілкування відбувається діалог культур, під час якого комуніканти виявляють спільне для обох (кількох) культур і специфічне для кожної; внутрішні етноспецифічні поняття екстеріоризуються вербальними засобами, а результатом міжкультурної комунікації є формування «третьої культури» на основі взаємопроникнення рідної й нової.

Основна мета пропедевтичного етапу навчання іноземних студентів у закладах вищої освіти України – вивчення ними мови й адаптація до нових умов навчання й проживання (фізіологічна, соціально-психологічна, міжкультурна тощо). Визначення функцій української мови в контексті міжкультурної комунікації, укладання культурно-орієнтованих навчальних матеріалів, проведення виховних заходів сприяють формуванню особистості, здатної до участі у полікультурному діалозі й уможливають досягнення поставленої мети.

Формування навичок міжкультурного спілкування у процесі вивчення мови з використанням навчального контенту, що враховує етнічні характеристики студентів за регіонами (представники англomовних африканських країн, представники франкомовних арабських країн, представники країн Азії, країн Близького Сходу) є продуктивним з огляду на подолання культурного шоку, який різною мірою відчувають усі

іноземні студенти у перший рік навчання, бо криза національної ідентичності, як наслідок неможливості конструктивного подолання культурного шоку, призводить до послаблення толерантності, що фіксується як «прояв нетерпимості у ставленнях та поведінці людини при взаємодії з іншими людьми» [5, с. 134].

В основі успішної міжкультурної комунікації лежать особистісні ресурси: здатність витримувати складні ситуації, здатність до копіювання – активної взаємодії з новою ситуацією, її контролю, зміни або пристосування, здатність до прийняття важливих рішень в умовах невизначеності чи непередбачуваності результатів тощо. Розвиток у процесі взаємодії суб'єктів навчання навичок етнічної толерантності, терпимості до чужих переконань, вірувань, поведінки є запорукою успішної міжкультурної адаптації.

Комфортність процесу навчання, сприятливий клімат у студентському середовищі, на наш погляд, є підґрунтям досягнення якісних результатів вивчення мови й природничо-наукових дисциплін на етапі підготовки до вступу іноземних громадян у ЗВО України. Шляхами створення комфортного клімату в полінаціональній групі іноземних студентів першого року навчання визначаємо створення навчальних ситуацій для міжкультурного діалогу, що уможлиблює виявлення спільних цінностей, світоглядних позицій, дотичних традицій; залучення студентів до позааудиторних заходів, де представники різних народів об'єднуються на основі ідей миру, поваги до прав людини, справедливості, турботи про довкілля, збереження здоров'я тощо. Зауважимо, що такі заходи проходять на основі міждисциплінарних зв'язків, коли студенти застосовують не лише знання з мови, що вивчається, а й інших дисциплін – фізики, хімії, біології, країнознавства. Це, з одного боку, підсилює впевненість у собі, підвищує «життєстійкість», а з іншого – сприяє взаєморозумінню, толерантному ставленню до оточуючих, терпимості до звичаїв представників інших культур і релігій.

Урахування викладачем національної та етнокультурної специфіки у процесі підготовки як аудиторних, так і позааудиторних занять, за нашими спостереженнями, істотно підвищує ефективність навчального процесу, мотивацію студентів до оволодіння мовою, розвиває комунікативні навички, що, врешті решт, позитивно впливає на процес міжкультурної комунікації й адаптації.

Понад 20 років на пропедевтичному етапі навчання іноземних громадян в УМСА активно працює клуб «Меридіани дружби», під час підготовки й проведення засідань якого іноземні студенти опиняються у природньому середовищі спілкування з українськими однолітками

й студентами з майже 60 країн світу, які здобувають фахову освіту в різних університетах Полтави. «Давайте познайомимось!», «Вас вітає Україна!», «Національні свята України й моєї батьківщини» – ці та інші теми є традиційними у роботі клубу, й, відзначаються випускниками як один із чинників, що допомогли подолати мовний бар'єр, невпевненість у спілкуванні з представниками інших культур, знизили рівень напруги у мультикультурному освітньому середовищі, сприяли формуванню толерантного ставлення до співрозмовників.

Список літератури:

1. Богиня Л.В., Мізіна О.І. Перші кроки. Ознайомчий курс української мови. Навчальний посібник для іноземних студентів / Л.В. Богиня, О.І. Мізіна. – Полтава: ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2020. – 117 с.
2. Вечерок О. Роль міжкультурної комунікації на етапі довузівської підготовки іноземних громадян / О. Вечерок, С. Скальська, Л. Трусова // *Витоки педагогічної майстерності*: журнал / Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. – Полтава, 2020. Випуск 26. (*Серія «Педагогічні науки»*). – С. 33-36
3. Почебут Л.Г. Кросс-культурная и этническая психология / Л.Г. Почебут. – СПб. : Питер, 2012. – 336 с.
4. Фурманова В. П. Межкультурный диалог и дискурсивные стратегии взаимопонимания. / В.П. Фурманова // *Иностранные языки в диалоге культур: политика, экономика, образование*: тез. докл. Междунар. науч.-практ. конф., 1-3 окт. 2009 г. / Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2009. – С. 64-66
5. Oberg K/ Cultural Shok: Adjustment to new cultural environments / K. Oberg // *Practical anthropology*. – 1960. – №7. – P. 177-182.

НАПРЯМ 4. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Дацька І. І.
*студентка магістратури
педагогічного факультету*

Яковишина Т. В.
кандидат педагогічних наук, доцент
Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ОБДАРОВАНОСТІ

Для України створення системи розвитку обдарованої особистості є необхідною умовою досягнення успіху на шляху розбудови незалежної держави. Інтелектуальний, художній та духовний потенціал обдарованої особистості, феномен обдарованості, проблеми, викликані наявністю певного обдарування, досліджували впродовж ХХ століття вчені, педагоги, психологи провідних країн світу: Д. Векслер, Дж. Гілфорд, З. Рензуллі, Дж. Равен, С. Піс, Л. Єміт, Л. Терман, П. Торренс, Ф. Уільямс США); А. Біне, Р. Мейлі (Франція); К. Хеллер, В. Штерн (Німеччина); О. Бабаєва, С. Дерябо, В. Лебедева, Н. Лейтес, О. Матюшкін, В. Орлов, З. Панов, Б. Теплов, М. Холодна, В. Шадріков, В. Юркевич, Є.Яковлева, З. Ясвін (Російська Федерація); О. Антонова, В. Моляко, О. Музика, З. Кульчицька (Україна) [2].

В Україні успішно працює Інститут обдарованої дитини, головною метою діяльності якого, зважаючи на важливість та актуальність дослідження проблеми обдарованості людини, є необхідність поліпшення науково-методичного та організаційно-спонукального забезпечення функціонування системи виявлення, розвитку і підтримки дітей та молоді, що виявляють різні види обдарованості, в реальному соціально-економічному та освітньому просторі України.

Зазначимо, що в різні часи зміст понять «здібності», «обдарованість», «талановитість», «геніальність» мали різне змістове наповнення. Навіть самі терміни, які використовуються сьогодні, виникали у різні часи і у різних культурах їх розуміли по-різному. Однак, навіть у сучасній науковій термінології спостерігається різночитання у розумінні вищезазначених понять.

Суперечність цих поглядів зникає, якщо вважати, що потенційна **обдарованість дитини** по відношенню до різних видів діяльності притаманна багатьом дітям, тоді як актуальну обдарованість демонструє лише незначна частина дітей. Будь-яка дитина може досягати особливих успіхів у широкому спектрі діяльності, оскільки її психічні можливості надзвичайно пластичні на різних етапах вікового розвитку. Таким чином, обдарованість у певній діяльності може виникати стихійно й далі розвиватись за сприятливих умов або затухати за несприятливих.

На рівні загальнонаукової методології вивчення феномену обдарованості представлено наявністю значної кількості теоретичних підходів, у межах яких здійснюються спроби пояснити природу обдарованості. Зокрема, О. Антонова [2, с. 28] виділяє такі: трансцендентальний підхід (Я. Коменський), який пояснює походження обдарованості даром Божим; соціогенний підхід (А. Сен-Симон, Ш. Фур'є, Р. Оуен, К. Гельвецій, В. Ефроїмсон та ін.), прихильники якого надають перевагу навколишньому середовищу, соціуму у формуванні видатних здібностей; спадково-еволюційний (біогенний) підхід (Ф. Гальтон, Дж. Гілфорд та ін.), сутність якого полягає у визнанні прямого наслідування дітьми виданих здібностей від своїх талановитих предків; психо-генетичний напрям (Ч. Ломброзо, І. Кант, В. Ефроїмсон та ін.), що пов'язує прояви талановитості з генетичними змінами та глибинними захворюваннями психіки обдарованої особистості; фізіологічний підхід (І. Павлов та інші), представники якого намагаються віднайти причини обдарованості у специфіці будови та функціонування центральної нервової системи, зокрема, у функціональній спеціалізації півкуль головного мозку; психологічну теорію здібностей (Б. Теплов, Б. Ананьєв, В. Мясіщев, О. Ковальов, Г. Костюк, К. Платонов, С. Рубінштейн та ін.), прихильники якої впевнені в існуванні анатомо-фізіологічних і функціональних особливостей людини (задатків), які створюють певні передумови для розвитку індивідуально-психологічних особливостей здібностей, що відрізняють одну людину від іншої, розвиток і вдосконалення яких відбувається у процесі цілеспрямованої діяльності [2, с. 28].

Узагальнюючи теоретичні підходи щодо вивчення природи обдарованості, О. Антонова робить висновок, що на сучасному етапі розробки досліджуваної проблеми чітко окреслилися три основні напрями пошуків учених, а саме:

1) обдарованість залежить від умов життя та системи виховання дітей у певному соціумі – *соціогенний підхід*;

2) обдарованість зумовлена природними чинниками – *біогенний підхід*;

3) обдарованість визначається ціннісними змістами індивідуальної свідомості – *аксіологічний підхід* [1, с. 47-48].

Обдарованість – це значне в порівнянні з віковими нормами випередження в розумовому розвитку або виключному розвитку спеціальним здібностей (музичних, художніх, спортивних та ін.) [3]. Обдарованість дітей може бути встановлена та вивчена тільки у процесі навчання та виховання, в ході виконання дитиною будь-якої змістовної діяльності. Прояв розумової обдарованості у дитини пов'язаний з надзвичайними можливостями дитячих років життя. Треба мати на увазі, що в ранні дошкільні роки швидкий розумовий розвиток відбувається у всіх дітей, що є важливим внеском дитячих років у становленні інтелекту.

Сферами обдарованості дітей називають такі:

1. Інтелектуальна сфера

Обдарована дитина вирізняється гарною пам'яттю, мисленням, допитливістю, добре розв'язує різні задачі, зв'язно викладає свої думки, може мати здібності до практичного застосування знань.

2. Сфера академічних досягнень

Це успіхи дитини з читання, математики, природознавства та інших навчальних предметів.

3. Творчість (креативність)

Дитина дуже допитлива, виявляє незалежність і оригінальність мислення, висловлює оригінальні ідеї.

4. Спілкування

Добре пристосовується до нових ситуацій, легко спілкується з дорослими та дітьми, виявляє лідерство в іграх і заняттях з дітьми. Ініціативна, бере на себе відповідальність за свої дії.

5. Сфера художньої діяльності

Дитина виявляє великий інтерес до візуальної інформації, захоплюється художніми заняттями, її роботи вирізняються оригінальністю. Виявляє інтерес до музики, легко відтворює мелодію, із задоволенням співає, намагається створювати музику.

6. Рухова сфера

Тонка і точна моторика, чітка зорово-моторна координація, широкий діапазон рухів, добре володіє тілом, високий рівень розвитку основних рухових навичок.

Пряме відношення до школи мають таких три типи обдарованості: академічна, інтелектуальна і творча (креативна).

Академічна обдарованість являє собою яскраво виражену здатність навчатися. Академічно обдаровані школярі – це завжди генії самого навчання, це блискучі професіонали шкільної праці, чудові майстри швидкого, міцного та якісного засвоєння.

Інтелектуальна обдарованість – це не тільки і навіть не стільки здатність навчатися, скільки вміння думати, аналізувати, зіставляти факти, тобто виконувати складну інтелектуальну роботу. Носії такої обдарованості – розумники та розумниці. Вони іноді блискуче, іноді непогано, іноді чудово з одних предметів і погано з інших – це залежить від їхнього ставлення до предмета й до викладача.

Творча обдарованість (креативна) – це те що, виявляється в нестандартному баченні світу, в нешаблонному мисленні і в тому, що суспільство оцінює над усе. У творчій обдарованості багато різних варіантів: є учні, які виявляють неабиякі творчі можливості буквально в будь-якій діяльності, за яку беруться, але бувають учні, в яких таке нестандартне бачення виявляється досить яскраво лише в одній сфері.

Кожна обдарована (талановита) дитина – індивідуальність і потребує особливого підходу. На нашу думку, у вихованні обдарованих дітей надзвичайно важлива роль належить батькам і педагогам, які повинні створити умови для їхнього гармонійного розвитку: атмосферу любові, довіри, уваги до потреб та інтересів. За словами американського психолога Наталі Роджерс, творчість дитини стимулюють психологічна безпека, безоцінне прийняття її особистості, атмосфера відкритості, дозволеності, надання їй права на свободу і самостійність [1].

Однак в сучасних умовах не менш важливою є спеціальна підготовка педагогів до роботи з обдарованими дітьми. Вони повинні бути чуйними, доброзичливими, уважними, емоційно стабільними, мати динамічний характер і почуття гумору, позитивне самосприйняття. Невпевнені в собі, схильні переносити власні проблеми на дітей, емоційно нестійкі педагоги можуть завдати їм шкоди, адже обдаровані діти – не просто носії таланту, а передусім люди. У загальному їхньому розвитку більше спільного зі звичайними людьми, ніж відмінного. Водночас ставлення до обдарованих людей є однією із суттєвих характеристик суспільства.

Список літератури:

1. Антонова О. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу: [монографія] / О. Антонова. – Житомир : Житомир. держ. ун-т, 2005. – 456 с.

2. Антонова О. Підготовка майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів початкової школи: Монографія / О. Антонова, Ю. Клименюк. – Житомир: Житомир. держ. ун-т, 2011. – 263 с.
3. Психология одарённости детей и подростков / [под ред. Н. С. Лейтеса]. – М.: Издательский центр «Академия», 1996. – 416 с.

Зайченко Н. І.
доктор педагогічних наук,
професор кафедри загальної та прикладної психології
ПВНЗ «Інститут екології економіки і права»
м. Київ, Україна

КОНЦЕПТ «ДУХОВНЕ ВИХОВАННЯ» В ІСПАНСЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ НА МЕЖІ ХІХ – ХХ СТОЛІТЬ

Для іспанських педагогів на межі ХІХ – ХХ століть духовне виховання, або виховання душі, – особливе явище. Передусім воно протиставляється фізичному вихованню, спрямованому на розвинення тілесного людини. Духовне ж розуміється як субстанціональне, підпорядковане своєрідним законам розвинення. Людська душа має три вищі здібності – відчуття, розум та волю; вони дозволяють особистості діяти свідомо й вільно. Людська душа постає, зміцнюється і вдосконалюється в процесі духовного виховання.

В іспанській педагогіці на межі ХІХ – ХХ століть панувало уявлення, що духовне виховання необхідне для виведення назовні прихованих у надрах душі індивідуальних здібностей людини – розумових, моральних, естетичних, релігійних, соціальних. Духовне виховання – то є необхідна умова «олюднення» особистості, становлення особистості як істоти розумної, духовної, людяної.

У «Компендіумі теоретично-практичної педагогіки» (Мурсія, 1893 р.) П. Мартінеса Палао (Pascual Martinez Palao) йшлося про те, що людська істота – це поєднання тілесного й духовного, тіла й душі. Властивостями людської істоти є її здатність до вдосконалення, здатність до виховання, моральність та соціальність. До властивостей людської душі П. Мартінес Палао відносив і розумність та релігійність. Розум – це духовна здібність, яка уможливує пізнання людиною справжніх істин та яка відрізняє людину з-поміж живих істот. Релігійність же спрямовує людину

до постійного пошуку Бога, до усвідомлення власної малості перед значущістю світу та величчю Бога.

Атрибутами людської душі є єдність, ідентичність та дієвість. Єдність душі полягає в тому, що вона неділима, не розпадається на частини. Ідентичність душі – це ознака її постійності. Тіло може змінюватися за формою, а душа – ні. Дієвість душі, або її активність, – це сила, яка започатковує, породжує рух. Розум – лише інструмент душі, за його допомогою реалізуються душевні здібності [1, с. 19–20].

Розвиненням душі, або психічним життям людини, має займатися духовне виховання. Воно розподіляється відповідно до здібностей душі на: виховання розумове, яке має справу з розумовими функціями від простого сприйняття до величного роздумування; виховання моральне, яке спрямовується до якостей людської гідності; виховання естетичне, що звертається до розвинення почуттів; і, нарешті, виховання релігійне, котре направляє нашу душу до натхненного єднання з Богом [1, с. 26].

Визначний іспанський педагог, мовознавець Л. Парраль Крістобаль (Luis Parral Cristobal) у книзі «Повна теорія виховання для вчителів» (Вальядолід, 1900 р.) зазначав, що виховання – то є гармонійне плекання людських здібностей, психічних і фізичних; сприяння природному розвитку особистості. Виховання необхідне задля вдосконалення особистості, приведення її до виконання земного призначення. У процесі виховання мають розкритися усі потенції людини й набути більшої поти, покращитися [2, с. 9–10].

«Людина добре вихована соромиться неучтва, ледарства, пороку, поганих вчинків, проте намагається працювати, докладати зусиль, щоби навчатися, займатися чимось корисним та гідним, поводитися чемно й дотримуватися усіх чеснот», – розмислював педагог [2, с. 11].

За твердженням Л. Парраля Крістобала, «людина народжується маленькою і недосконалою» [3, с. 13]. Й оскільки вона є недосконалою, то вимагає свого вдосконалення протягом життя, а це можливо – виключно шляхом духовного виховання. У процесі духовного виховання розкриватимуться й розвиватимуться, набиратимуть поти розумові, моральні, естетичні, релігійні здібності особистості [3, с. 13–14].

В «Елементарному педагогічному трактаті» (Мадрид, 1901 р.) видатного іспанського педагога-богослова Р. Бланко Санчеса (Rufino Blanco y Sanchez) наголошувалося, що предметом виховання є розвинення можливостей або здібностей людської душі. Метою виховання є «вдосконалення людини, підготовлення її до життя, озброєння її засобами виконання своєї долі на землі та досягнення майбутнього щастя» [4, с. 18–19].

Педагог розмислював: «Душа є першоосною всіх життєвих діяльностей людини, усіх її потенцій або здібностей. Усі сили і здібності людини походять із душі, тому, стверджуючи про здібності людини, мають на увазі здібності її душі» [4, с. 37].

Народжуючись недосконалою, особистість потребує духовної практики вдосконалення протягом життя. І саме духовне виховання найпершим чином забезпечує розкриття і розвинення здібностей та потенцій людської душі. «Виховання має навчити людину піднятися над самою собою, за умови що інші люди сприятимуть цьому піднесенню», – відмічав педагог [4, с. 19].

Духовне виховання має багато складників, зокрема, розумове виховання, спрямоване на розвинення пізнавальних здібностей вищого порядку; естетичне виховання, направлене на розвинення чуттєвості особистості та її гарного смаку; моральне виховання, призначене укріплювати волю, та релігійне виховання, необхідне для формування у людини релігійного почуття [5, с. 101].

У праці «Педагогіка. Загальне виховання» (Валенсія, 1912 р.) викладач педагогіки Валенсійської вищої учительської школи Г. Рекуеро Гарсія (Galo Recuero García) стверджував, що духовне виховання сприяє вдосконаленню людини, покращенню даного їй від природи; воно необхідне, щоби навчити людину жити в суспільстві, виконувати своє доленосне призначення та прагнути до останньої мети, заповіданої Богом [6, с. 4–5].

Духовне виховання має компоненти – розумове, моральне, естетичне, релігійне виховання, оскільки «душа людини, хоча і є єдиною, виявляється через розумові, чуттєві та вольові здібності» [6, с. 29].

Релігійне виховання прагнутиме розкривати в особистості релігійне почуття та плекати любов до Бога як першооснови всього суцього. Моральне виховання сприятиме розвиненню волі особистості та її моральних здібностей – моральної свідомості й почуттів добра, відповідальності, обов'язку, справедливості, милосердя. Розумове виховання ставитиме собі за мету «розвивати інтелектуальні здібності за допомогою відповідних вправ, змушуючи розум мислити» [6, с. 169]. Естетичне виховання досягатиме «розвинення почуттів, які уможливають цінування краси, істини та добра» [6, с. 273].

У наукових розвідках початку ХХ ст. Х. Баутісти Енсен'єта (Juan Bautista Enseñat) відмічалось, що вдосконалення душі особистості має розумітися як закон виховання. Людина не народжується досконалою, проте протягом життя вона має постійно прагнути вдосконалення, передовсім щоби заслужити Божу благодать. Удосконалення душі

здійснюватиметься під проводом доброго виховання, воно полягатиме у розвиненні, зміцненні та покращенні природних людських здібностей [7, с. 25].

«Виховання має взяти за основу природу, підправити її та вдосконалити, але в жодному разі не руйнуючи її», – настановляв Х. Баутіста Енсењат [7, с. 31].

Таким чином, концепт «духовне виховання» – стійка понятійна конструкція, широко застосовувана в іспанській педагогіці на межі XIX – XX століть. Даний концепт засвідчував, що вихованню мала підлягати насамперед душа особистості, духовне людини, здатне проявлятися як розум, відчуття та воля. Духовне виховання зі складовими компонентами релігійного, морального, розумового, естетичного виховання мало спрямовуватися на розкриття, розвинення та вдосконалення природних здібностей і потенцій душі людини.

Список літератури:

1. Martinez Palao P. Compendio de Pedagogia teorico-practica. Murcia: Libreria de D. Clotilde Santamaria, 1893. 300 p.
2. Parral Cristobal L. Teoria completa de la educacion para los maestros y maestras. Valladolid: Imp. y Libr. Nacional y Extranjera de Andrés Martín, 1900. 158 p.
3. Parral Cristobal L. La educacion social: estudio analitico. Valladolid: Imp. y Libr. de Andrés Martín, 1899. 228 p.
4. Blanco y Sanchez R. Tratado elemental de Pedagogia. Madrid: Imprenta Moderna, 1901. 333 p.
5. Blanco y Sanchez R. Pedagogia. Primer tomo. Teoria de la educacion. Madrid: Imp. de la “Revista de Archivos”, 1912. 375 p.
6. Recuero Garcia G. Pedagogia. Educacion General. T. 1. Valencia: Establecimiento tipografico “La Gutenberg”, 1912. 363 p.
7. Bautista Enseñat J. El libro de la familia. Modo de formar el alma, el corazon, la voluntad, la inteligencia y el caracter de los niños y de la juventud. Barcelona: Montaner y Simon Ed., 1915. 293 p.

Логвиненко В. О.
студент I курсу
Інституту фізичної культури і здоров'я
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Львівська область, Україна

**ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ
У ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Виховання всебічно розвиненої особистості належить до найбільш актуальних завдань сучасної системи освіти. В цьому процесі одне із ключових місць належить формуванню фізичної культури та навичок здорового способу життя особистості, як невід'ємних складових її гармонійного розвитку. На важливості цього завдання наголошено в Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» [2].

Одним із дієвих підходів у вирішенні проблеми зміцнення здоров'я школярів може стати активне використання урочних, позаурочних, позакласних форм занять фізичними вправами, запровадження системи фізкультурно-оздоровчих заходів у діяльності закладів загальної середньої освіти. Добре організована робота з фізичної культури і спорту відкриває широкі можливості для формування в учнів навичок здорового способу життя (ЗСЖ).

Про актуальність цієї проблеми та різні аспекти її вирішення в діяльності закладу загальної середньої освіти ведуть мову в своїх наукових розвідках багато дослідників. Науковцями акцентується увага на різних питаннях фізичного виховання учнівської молоді, а саме: застосування особистісно-орієнтованого підходу на уроках фізичної культури і в позаурочний час (Копилова Л.); мотивація школярів до занять фізичною культурою і спортом (Горшкова Н.); збереження здоров'я учнів у процесі фізичного виховання (Бондаренко І.); формування навичок здорового способу життя учнівської молоді в умовах позашкільних навчальних закладів (Сивохоп Я.); сучасні вітчизняні та зарубіжні підходи до формування здорового способу життя школярів (Солопчук М.) та інші. Автори досліджень, аналізуючи педагогічну виховну діяльність з формування навичок здорового способу життя у школярів, звертають увагу на невикористані

можливості, серед яких – позакласна діяльність закладів загальної середньої освіти.

За допомогою позакласної діяльності, яка доповнює заняття на уроках фізичної культури, можна забезпечити розширення знань учнів про фізичну культуру і спорт, джерела інформації, збагатити фізкультурно-спортивну поінформованість учнів. Цікава за змістом позакласна спортивно-масова робота формує інтерес школярів до занять фізичною культурою і спортом, задовольняє їхні індивідуальні потреби, розвиває рухову активність, фізичні якості та здібності. Під час участі в спортивних заходах у підлітків формуються переконання, ціннісні орієнтації щодо власного здоров'я та його зміцнення засобами фізкультури і спорту, усвідомлення важливості дотримання здорового способу життя, цікавого дозвілля, в якому значний час посідає фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність. У підлітків поступово формується звичка до систематичної участі в різних спортивних заходах.

Про роль занять фізичною культурою і спортом у позакласній діяльності влучно зауважує Леонов О. : «... позакласна робота з фізичного виховання в школі має бути спрямована на вирішення таких взаємозв'язаних завдань: зміцнення здоров'я, загартування, підвищення працездатності учнів; розвиток і корекцію фізичних і рухових можливостей учнів; удосконалення життєво важливих рухових навичок і вмій; формування здорового способу життя, позитивного ставлення до фізичної культури, мотивів і цілей активної рухової діяльності; сприяння засвоєнню необхідного мінімуму знань в галузі гігієни, медицини, фізичної культури і спорту, розвиток... моральних і волевих якостей; виховання потреби в систематичних заняттях фізичними вправами, прагнення до фізичного вдосконалення...» [1, с. 214–215]. Науковець виділяє такі форми організації занять: фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня (фізкультурні хвилини, фізкультурні паузи, фізичні вправи і рухливі ігри на великих перервах); заняття у спортивних гуртках, секціях, групах здоров'я; загальношкільні фізкультурно-масові й спортивні заходи: спортивні свята, спартакіади, спортивні вечори, вікторини; туристична робота [1, с. 216–217].

Відомий дослідник питань фізичного виховання дітей і молоді Б. Шиян звертає увагу на великі можливості різнобічного виховного впливу фізкультурно-спортивних заходів. Науковець наголошує, що за змістом, тематикою, формами спортивні заходи можуть суттєво впливати на виховання фізичної культури учнів. Він зауважує, що при проведенні «Днів здоров'я» «Козацьких забав», змагань «Тато, мама і я – спортивна сім'я» потрібно проводити естафети, рухливі і спортивні ігри,

спортивні вікторини, змагання на кращого бігуна, стрибуну, сеанси гри в шахи тощо [3, с. 140].

У практиці роботи закладів загальної середньої освіти має місце проведення різних заходів, що присвячуються питанням зміцнення здоров'я, це: тематичні ранки, свята, вечори, спортивні змагання, турніри. Їх головним завданням є формування в учнів ставлення до здоров'я як цінності, поглиблення знань про важливість фізичної культури і спорту в житті кожної людини, формування і розвиток умінь і навичок дотримання ЗСЖ, залучення учнів до цікавого і змістовного відпочинку. Теми таких заходів можуть бути різними, наприклад: бесіди, диспути – «Фізкультура і здоров'я», «Моє улюблене спортивне заняття», «Моє дозвілля», «Що таке здоров'я?», «Чому необхідно дотримуватись режиму дня?»; конкурси практичного спрямування: «Найбільш витривалий», «Ігри на перерві» тощо.

Форм і методів проведення заходів фізкультурно-спортивної тематики для учнівської молоді є дуже багато. Це можуть бути розповіді, бесіди, диспути, усні журнали, тематичні вікторини, «круглі столи», конференції, фізкультурно-спортивні години тощо. Але, на нашу думку, результати впливу на учнів у значній мірі будуть залежати від їхнього змісту. Адже є багато питань, якими можна зацікавити підлітків, наприклад: можливості та резерви людського організму; історія спорту, види спорту, Олімпійські ігри; видатні українські та зарубіжні спортсмени; краєзнавчі матеріали про розвиток фізкультури і спорту в регіоні тощо.

Наведемо приклади тематики таких заходів : «Фізична культура учня. У чому її зміст?», «Здоров'я – суспільна й особистісна цінність», «Не будь байдужим до здоров'я», «Цінності фізичної культури», «Цілющі сили природи», «Що означає: дотримуватись здорового способу життя?», «Шкідливі звички – ворог людини», «Згубна дія куріння на організм» та інші.

Зрозуміло, що зміст має важливе значення для виховного впливу, тому що цікавий матеріал, корисна практична інформація завжди запам'ятовуються, викликають інтерес і бажання дізнатися ще більше. Але для підлітків, та й для учнів старших класів, цікаво не тільки почути цінну інформацію, але й побачити, зустрітися з відомою людиною, особливо якщо це спортсмен, який власним прикладом доводить важливість фізичної культури і спорту для людини, може поділитися своїми відчуттями і враженнями від участі у змаганнях, відповісти на запитання тощо. Такі зустрічі можна проводити у формі прес-конференції, усного журналу або вечора запитань і відповідей. Безпосереднє спілкування із гостями матиме набагато більший

емоційний вплив на школярів ніж лекція чи бесіда, проведена вчителем. Чинником формування навичок ЗСЖ у підлітків є, на наше переконання, і сприятливе середовище закладу загальної середньої освіти. Ми маємо на увазі наявність гарного спортивного залу, різноманітного спортивного інвентаря, баскетбольних і волейбольних майданчиків, футбольних площадок, тренажерних залів, плавальних басейнів, тенісних кортів, ковзанок. Коли такі споруди є біля школи, то і бажання займатись фізичною культурою і спортом у школярів буде формуватись набагато активніше. Адже футбол, волейбол, біг, плавання, акробатика та багато інших видів спорту цікавлять дітей і молодь. Однак відсутність добре обладнаних спортивних споруд негативно впливає на їхню фізичну активність та реальну можливість формування навичок ЗСЖ.

Важливим методом виховного впливу на підлітків є приклад, зокрема батьків і вчителів, які дуже часто проводять цікаві бесіди на теми здорового способу життя, але власною поведінкою не підтверджують слів. Позитивним чинником формування активного способу життя, потреби занять спортом, змістовного дозвілля могли б стати організація спільних змагань за участю учнів, батьків і вчителів, проведення туристичних походів, подорожей, турнірів. Зрозуміло, що для цього потрібні значні матеріальні кошти, але, наприклад, для проведення шахового турніру чи змагань з настільного тенісу або турніру з міні футболу багато коштів не потрібно. Однак і такі форми спортивно-масової роботи поки що не стали традиційними в наших освітніх закладах.

Таким чином ми можемо підсумувати, що заняття фізичною культурою і спортом містять у собі багато невикористаних резервів. Оновлення змісту, систематичне застосування різних методів і форм фізичного виховання допоможуть у більш ефективному формуванні навичок ЗСЖ підлітків.

Список літератури:

1. Леонов О.З. Виховання фізичної культури школярів засобами фізкультурно-оздоровчої діяльності / О.З. Леонов // *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. праць, 2010. Вип. 14. Кн. I. С. 212–220.
2. Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016>.
3. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. Ч. 1. 272 с.

Сай І. В.

викладач кафедри іноземних мов

Інститут гуманітарних та соціальних наук
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

ВИХОВАННЯ ТА ОСВІТА ДІВЧАТ ТА МОЛОДИХ ЖІНОК У ДАВНЬОМУ РИМІ

Незважаючи на багатолітню історію, педагогіка античних часів й досі залишається цікавим об'єктом, гідним наукових досліджень. В той час, як виховання юнаків є більш дослідженим питанням (в основному, завдячуючи тому факту, що роль чоловіків в античному суспільстві була більш значущою, а тому й пам'яток, присвячених історії їхнього вихованню залишилося більше) життя та виховання дівчаток, юначок та молодих жінок все ще залишається обділеним науковою увагою.

У даній роботі ми детально зупинимося на моментах, властивих процесу виховання жіноцтва у римському суспільстві. Як вже було зазначено вище, відомостей про виховання жінок збереглося доволі мало. У давніх, старозавітних сім'ях, вигодуванням та безпосереднім доглядом за немовлям займалася сама мати (одним із свідчень цього виступають зображення на поховальних саркофагах), однак під кінець періоду республіки, все більшої популярності набувають годувальниці [4]. Про них згадує ряд римських авторів, в тому числі Марк Тулій Цицерон у своїх «Тускуланських бесідах» [5], [6]. Нерідко роль годувальниці плавно переходила у роль няньки, яка розважала свого вихованця чи вихованку фольклорними переказами, а подекуди навіть практично ставала членом сім'ї чи супроводжувала свою підопічну у домі її чоловіка після одруження. Досліджуючи давні римські твори та більш сучасні словники [1] віднаходимо цілий ряд термінів, якими називали годувальниць та няньок: *nutrix, icis f* та *nutricula, ae f* (годувальниця), *assa, ae f* (суха годувальця, тобто нянька), *altrix, icis f* (годувальниця, вихователь), *sterceja, ae f* (нянька), *educatrix, icis f* (вихователька, наставниця) та ін.

Як і у стародавній Греції, виховання дітей, в тому числі дівчаток, спершу було домашнім. У віці 4-5 років їх відділяли від хлопчиків, і якщо останні вирушали до школи, то доля перших часто залежала від соціального статусу та статків їх батьків: якщо сім'я була незаможною, то дівчатка могли вирушати до початкової школи (разом із хлопчиками), якщо ж багатою – то могли залишитися вдома для приватного навчання (при цьому їх наставником часто ставав педагог, який навчав їхніх братів

у школі) [2; 4]. Так чи інакше, дівчатка більшість часу проводили вдома, поблизу матері, навчаючись хатньої роботи. При цьому особлива увага приділялася вдосконаленню звичок ткацтва та прядіння, оскільки навіть у аристократичних сім'ях вміння прясти та ткати вважалися одними із найцінніших чеснот жінки. Серед інших вмінь, які намагалися прищепити римським дівчатам, було вміння танцювати та грати на музичних інструментах (таких, як скажімо, цитра, про що ми знову дізнаємося із поховальних саркофагів). Інколи, молоді жінки отримували змогу продовжувати свою освіту навіть після заміжжя, за умови, що чоловік вважав за необхідне найняти їй приватного вчителя. Однак, слід зазначити, що незважаючи на доволі високий рівень знань певних дисциплін деяких жінок (скажімо, Салюстій згадує про обізнаність Семпронії, матері Брута, у сфері грецької та римської літератури, а Пліній Старший посилається на «Записки» Агріппіни, матері Нерона, як на одне із джерел для своєї «Природничої історії»), певна частина чоловічої частини населення того часу вважала, що існує певний рівень освіти, який пристойній жінці перевищувати не варто [4].

З плином часу таке категоричне визначення рамок, прийнятних для освіти жіноцтва, послабилося, однак більш ґрунтовна та обширна за своїм наповнення освіта ще довго залишалася доступною лише жінкам із аристократичним походженням.

Список літератури:

1. Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь. Около 50 000 слов. Изд. 2-е, переработ. и доп. М: «Русский язык», 1976. 1096 с.
2. Жураковский Г. С. Очерки по истории античной педагогики. Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство наркомпроса РСФСР, 1940. 470 с.
3. Мазалова М. А., Уракова Т. В. История педагогики и образования: Пособие для сдачи экзамена. М.: Высшее образование, 2006. 192 с.
4. Сергеенко М. Е. Жизнь древнего Рима. СПб.: Издательско-торговый дом «Летний Сад»; Журнал «Нева», 2000. 368 с.
5. Цицерон М. Т. Тускуланские беседы. URL: <http://ancientrome.ru/antlittr/t.htm?a=1422368003>.
6. Cicero M. Tullius. Tusculanae Disputationes. URL: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2007.01.0044%3Abook%3D3%3Asection%3D2>.

Смоленська О. М.
студентка магістратури

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна

Чернянська В. В.
асистент вчителя

Опорний заклад «Диканський навчально-виховний комплекс
імені М. В. Гоголя»
сmt. Диканька, Полтавська область, Україна

КРАЄЗНАВСТВО ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Постановка проблеми. Сучасні вимоги дошкільної освіти в Україні визначають завдання математичної компетенції у дітей. Оволодіння прийомами логічного мислення сприяє формуванню у дитини цілісної картини світу й активізує пізнавальні здібності, вміння розмірковувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, обґрунтовувати свою думку, робити прості умовисновки.

Дослідження проблеми логіко-математичного розвитку дошкільнят акцентують увагу на формуванні початкових елементарних знань: знань про кількісні відношення, форму, величину, простір, час. Розвиток логічного мислення у дошкільному віці – необхідна умова гармонійного формування особистості дитини, оскільки саме цей вік сприятливий для навчання виконувати гнучкі розумові операції, для розвитку творчої ініціативи, винахідливості. В дошкільному віці закладається основа уявлень про світ, про об'єкти та явища дійсності, а також певний стиль мислення.

Впровадження Базового компоненту дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку освіти передбачає необхідність звернутися до засобів та форм логіко-математичного розвитку дитини. При цьому ми вважаємо, що основним засобом є дидактична гра. Гра – провідна діяльність дітей дошкільного віку. Одним з її видів є дидактична гра. У системі роботи ЗДО її розглядають як засіб навчання і всебічного виховання дітей. Дидактичні ігри використовуються для виконання програмних вимог з усіх розділів програми, у тому числі, при формуванні у дітей логіко-математичного мислення. Беручи участь в дидактичних іграх, діти вчать виділяти окремі ознаки предметів, явищ, порівнювати, групувати, класифікувати їх за певними загальними ознаками, особливостями, вчать міркувати, узагальнювати, робити висновки.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблеми математичного розвитку дітей приділяли багато уваги вітчизняні та зарубіжні методисти, такі як: Артьомова Л.В., Столяр А.А., Янківська О.П., а також Грін Р., Дум Є. (Німеччина), Лаксон В. (США), Фідлер І.М. (Польща) та ін. Слід зазначити, що багато вітчизняних та зарубіжних дослідників працювали і над питанням логіко-математичного розвитку дошкільників. Так, безпосередньо відношення до проблеми логіко-математичного розвитку мають роботи, в яких розкриваються умови розвитку пізнавальних інтересів дітей до математики. Це роботи Богдановича М.В., Бурганова Ф.М., Друздя Б.Г., Істоміної П.Б., Маслової Г.Г., Моро М.І.

У сучасних дослідженнях з формування математичних уявлень у дітей увага зосереджується на тому, що для оптимізації загального розвитку дошкільнят треба формувати логіко-математичне мислення, як на іграх-заняттях, так і в повсякденному житті. Методисти Мацюк Л.Г., Крушинська В.Д. розробили навчально-методичний посібник «Дидактичні ігри з математики в дитячому садку», який надає незамінну допомогу вихователям у роботі з дошкільниками.

Метою дослідження є дослідити особливості використання дидактичних ігор з метою логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку,

Організація досліджень. Відповідно до концепції Базового компонента дошкільної освіти перед вихователями постає відповідальне завдання – організувати життя малят так, щоб усе воно саме стало своєрідним заняттям, у процесі якого без перевантаження, з радістю діти набували б знань та умінь, повноцінно розвивалися. Для гармонійного і всебічного розвитку дитини необхідно формувати логіко-математичну компетентність, логіко-математичну грамотність, вчити дітей виконувати різні логіко-математичні операції [1, с. 10].

Під поняттям логіко-математичного розвитку дитини дошкільного віку ми розуміємо зміни в пізнавальній діяльності дитини (діяльність, яка спрямована на пізнання навколишньої дійсності), що відбувається внаслідок розвитку математичних умінь і пов'язаних з ними логічних операцій [4, с. 25].

Разом з терміном логіко-математичний розвиток використовується термін логіко-математична компетентність. Базовий компонент дошкільної освіти побудований на компетентністному підході, за яким логіко-математична компетентність дитини дошкільного віку передбачає вміння самостійно здійснювати (у межах вікового періоду): обчислення та вимірювання кількості, відстані, довжини, ширини, об'єму, маси,

часу; визначення; серіацію, тобто впорядкування за величиною, масою, об'ємом, розташуванням в просторі і часі; класифікацію геометричних фігур, предметів, множин [3, с. 31].

Однією з найбільш важливих завдань вихователя і батьків – розвинути в дитини інтерес до математики в дошкільному віці. Прилучення до цього предмета в ігровій і цікавій формі допоможе дитині надалі швидше і легше засвоювати шкільну програму. Тому одним із ефективних засобів логіко-математичного розвитку дошкільників є логіко-математичні ігри.

На думку Н. Багласвої, логіко-математичні ігри – це ігри, в основі яких містяться пізнавальні завдання математичного змісту, розв'язання котрих сприяє розвитку математичних умінь і логічних операцій. Логіко-математичні ігри є навчальними (дидактичними) [1, с. 16].

Дидактична гра – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок [5, с. 89].

Як ігровий метод навчання дидактична гра постає двох видах: 1) власне дидактична гра, яка ґрунтується на самонавчанні та самоорганізації дітей; 2) гра-заняття (гра-вправа), провідна роль в якій належить вихователю, який є її організатором. Під час гри-заняття діти засвоюють доступні знання, у них виробляються необхідні вміння, удосконалюються психічні процеси (сприймання, уява, мислення, мовлення). Ефективне опанування знань і умінь відбувається в практичній діяльності за активізації мимовільної уваги і запам'ятовування. У дидактичній грі як формі навчання взаємодіють навчальна (пізнавальна) та ігрова (цікава) сторони. Відповідно до цього вихователь одночасно навчає дітей і бере участь у їхній грі, а діти граючи навчаються [3, с. 32].

Дидактична гра як самостійна ігрова діяльність можлива лише за доступності дидактичних завдань для сприйняття дітьми, наявності у них інтересу до гри, засвоєння ними правил та ігрових дій, які, у свою чергу, залежать від рівня ігрового досвіду. Такими є передумови використання дошкільниками набутих знань про предмети і явища навколишнього світу.

Для того щоб дидактичні ігри стимулювали різнобічну діяльність і задовольняли інтереси дітей, вихователь повинен добирати їх відповідно до програми дитячого садка для кожної вікової групи, враховуючи пізнавальний зміст, ступінь складності ігрових завдань і дій.

Дидактична гра збагачує чуттєвий досвід дитини, забезпечує розвиток сприймання. Наприклад, розбираючи і збираючи пірамідку, підбираючи парні картинки, малюк вчиться розрізняти і називати ознаки

(розмір, форму, колір та ін.) предметів. Розвиток сенсорних здібностей у дидактичній грі відбувається разом із розвитком логічного мислення і вміння виражати думки словами, адже для розв'язання ігрового завдання дитині доводиться знаходити характерні ознаки предметів і явищ, порівнювати, групувати, класифікувати їх, робити висновки, узагальнення. Виконання цікавих ігрових дій і правил сприяє розвитку спостережливості, довільної уваги, швидкого і тривкого запам'ятовування [1, с. 16].

У процесі навчання дошкільників математиці гра безпосередньо включається в заняття, будучи засобом формування нових знань, розширення, уточнення, закріплення навчального матеріалу. Дидактичні ігри й ігрові вправи математичного змісту – найбільш відомі і часто застосовувані в сучасній практиці дошкільного виховання види цікавого математичного матеріалу.

Через використання дидактичної гри педагог знайомить дітей з доступними ним поняттями, термінами, знаками, символами, способами дій, з визначеним логічно побудованим порядком виконання дій. Створює особливі умови, що спонукають дитину застосувати наявні в неї знання в практичній діяльності, використовувати відомі їй способи і винаходити нові для рішення нестандартних завдань, розглядати задані умови з декількох точок зору, висуваючи різні шляхи їх рішення, міркуючи чи теоретично діючи практично, аналізуючи кожний з них [4, с. 28].

Добираючи ту чи іншу дидактичну гру, вихователь має пам'ятати, що процес створення гри містить ряд положень: а) вибір теми гри; б) визначення мети й завдань гри; в) підготовка і проведення гри (повідомлення дітям теми гри, підготовка унаочнень, проведення гри, підведення підсумків).

Успіх проведення гри залежить від дотримання вимог: а) ігри мають відповідати навчальній програмі; б) ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними; в) відповідність гри віковим особливостям дошкільників; г) різноманітність ігор; д) залучення до ігор дітей всієї групи.

Систематичне виконання цілеспрямовано підібраних ігрових змістовно- логічних завдань, рішення нестандартних завдань буде розвивати та удосконалювати пізнавальну діяльність дітей. Початковий курс математики передбачає розвиваюче навчання. Саме такий підхід до вивчення математичного матеріалу робить його ефективним для розвитку дітей. Таке навчання спрямоване на розвиток пізнавальних здібностей дітей, тому на заняттях необхідно використовувати завдання на перестановку фігур, на знаходження спільних та ознак, на складання

фігур з окремих частин, на серіацію за величиною, масою, об'ємом, розташуванням у просторі; на планування та контроль послідовних дій.

Висновки. Таким чином, логіко-математичні ігри викликають у дошкільника живий інтерес до знань, дозволяють розвивати індивідуальні здібності кожного дошкільника, виховують пізнавальну активність. Цінність дидактичної гри визначається не тим, яку реакцію вона викличе з боку дітей, а ефективністю виконання того чи іншого завдання стосовно кожної дитини.

Список літератури:

1. Баглаєва Н. Логіко-математичні ігри. *Палітра педагога*. 2016. № 1. С. 14-17.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. *Дошкільне виховання*. 2021. № 1. С. 6-19.
3. Видищенко В.Г. Розвиток логічного мислення на заняттях з формування початкових математичних понять. *Дошкільне виховання*. 2011. № 9. С. 29-35.
4. Туник І. Розвиток логіко-математичних здібностей дошкільнят. *Палітра педагога*. 2017. № 3. С. 24-29.
5. Щербакова К.Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. К. : Вища школа, 1996. 387 с.

НАПРЯМ 5. ФІЛОСОФІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ. СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ

Ілляхова М. В.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії і освіти дорослих
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна*

СПЕЦИФІКА СТАНОВЛЕННЯ КРЕАТИВНОЇ МОДЕЛІ ОСВІТИ

Освіта – модель культури, як автономна, локальна сфера, в якій концентруються і продукуються фундаментальні соціокультурні процеси. Кожна освітня система визначає свій ідеал – модель активності людини, що концентрує сутнісні ціннісні підстави буття і способи їхнього втілення. В основі цієї активності лежить креативний потенціал особистості, який детермінований аксіологічними і етичними настановами. Багатоаспектність духовно-моральної природи креативного потенціалу особистості по-різному реалізується у соціальних, культурних і економічних практиках від матеріального або людського капіталу до феномену багатства загалом. Це обумовлено креативністю людської активності, що уможливує конструювання образів, формування моделей, створення систем поглядів. Креативність, таким чином, акумулює, транслює, оновлює соціальний досвід у системі діяльнісних технологій і смисложиттєвих рефлексій. Відтак, розвиток освітніх моделей можна розглядати як динамічний процес актуалізації, виникнення, утвердження, кризи, зміни, компонентів креативної активності людини. Тому доцільно простежувати формування і розвиток освітніх моделей не з точки зору виявлення у них власне педагогічних феноменів, а фіксуючи прояви креативної активності особистості як соціокультурного суб'єкта. Це передбачає визначення ідеалізацій, що характеризують типи взаємовідносин людини зі світом та прояв у них креативної активності. Йдеться про споглядальний, операційний, інноваційний і коеволуційний типи взаємовідносин у системі «людина–світ».

Споглядальний тип активності характеризує сутність традиційної культури, в якій людина адаптується до фундаментальних характеристик світобудови, що є базовими для всієї людської активності. Споглядальна модель статична, антиномічна – якщо світ змінюється, то не людина його змінює. Світ перетворюється самостійно і саме до цього процесу вплетена людина з власною креативністю.

Сутнісною ознакою операційного типу креативності стає технологія, яка, за думкою В. Розіна, є «своєрідним двійником релігії» [3, с. 56]. Цей своєрідний монтаж релігії і технології спричинив соціально-економічний зсув – бурхливий розвиток господарства, що охопив світобудову перетворенням, спираючись на досягнення науки і техніки. Природа і суспільство стали залежними від креативності людини, яка отримала статус всемогутнього суб'єкта.

Мета освіти це раціоналіст, корисний член суспільства, готовий слідувати визначеним моральним нормам. Горизонти людини і освіти детерміновано суспільством, яке поступово стає єдиною соціальною реальністю. Якщо в античній освіті соціальним горизонтом людини був поліс, і метою виховання – ідеальний громадянин полісу, то у Новий час на зміну громадянину приходять підданий держави. Універсалізм споглядальної моделі освіти залишається у минулому. Утворюється операційна модель освіти, метою якої є виховання громадянина певної держави і носія певної національної культури. Операційна креативність стає синонімом «справжньої дійсності» і отримує інший храм – Університет. Б. Рідінгс описує цю модель, що стала своєрідним підсумком дискусій про освіту, в яких брали участь І. Кант, Ф. Шіллер, І. Фіхте: «План Берлінського університету, намічений Гумбольдтом, передбачав фундаментальну реорганізацію дискурсу знання, у результаті університет мав перейняти культурну функцію, покладену на нього державою: пошук об'єктивного культурного сенсу держави як історичної величі і одночасно суб'єктивне моральне виховання громадян-суб'єктів як потенційних носіїв цієї ідентичності» [2, с. 89]. Формування індустріального суспільства, культурні і структурні потрясіння вплинули на утвердження соціальних функцій в освіті – підготовка кваліфікованих кадрів для технологізованої економіки, розвитку науки і освічених громадян, здатних брати участь у виборчому процесі.

З прискоренням процесів технологічного розвитку, орієнтацією на інновації, розширенням технічних можливостей особистості в інформаційному суспільстві метою освіти стає виробництво компетентних людей, які здатні безперервно актуалізувати власну креативність задля підвищення конкурентоздатності. Відтак, відбувається певний розрив

між активністю людини та реальністю. Операційна, класична освіта намагалася долати цей розрив шляхом створення універсальної моделі відповідності внутрішнього світу людини до суспільних вимог. Операційна модель освіти перетворилася, таким чином, на могутній механізм штучного моделювання поведінки людини. Як наслідок, відношення людини зі світом вибудовувалися у межах формувального і соціалізованого підходів у класичній педагогіці. Ці підходи характеризують міцно вбудований у педагогічній свідомості лінійний принцип розвитку людини задля її соціальної ефективності. Але щоби бути успішною у сучасному гетерогенному світі, що постійно висуває нові, неочікувані вимоги, людина не може керуватися лише традиційними схемами планування та моделями поведінки. Інноваційна модель освіти, яка орієнтована на швидке досягнення успіху, не встигає відповідати змінам і потребам людини та суспільства.

На нові виклики інформаційного суспільства інноваційна освіта відповідає своєю дивергенцією. Розрив «людина – реальність» вона долає «політеоретичністю», «мультипарадигмальністю», намагаючись зберегти множинність підходів замість створення концептуальних засад задля їхнього синтезу. Сьогодні освіта не спрямована на формування цілісного наукового світогляду. У кращому випадку, освіта дає наукові фрагменти світу, які майже не пов'язані один з одним і не задовольняють всі потреби людини. Вона створює, таким чином, динамічну схему всіх можливих відповідей, реакцій на певні базові проблемні ситуації. Така система одночасно розширює межі свободи і детермінує їх. Тобто вона відкриває ряд творчих можливостей, що можливі лише як відповідь на ту чи іншу ситуацію, яку система сама артикулює. Таким чином, вона задає межі можливих практичних дій. Намагаючись зберегти множинність відповідей, сучасна освіта перетворилася на комплекс дивергентних освітніх практик, які позбавлені єдиної герменевтичної основи [1].

Надмірна людська креативність, що абсолютизується інноваційним підходом, стала загрозою для існування життя на Землі, що прискорює глобальну еко-культурну кризу. Це свідчить про те, що операційна та інноваційна типи активності особистості вичерпали себе. Подальший соціокультурний розвиток можливий в умовах коеволюційної креативності, яка передбачає паритет людини і світобудови, орієнтує креативну активність особистості на захист співіснування у світі, адже піклуючись про природу, людина дбає про себе і навпаки.

Креативна модель освіти є необхідним синтезом споглядальної, операційної і інноваційної моделей освіти, особливістю якої є принцип самодетермінації освітньої діяльності. На етапі становлення, вона має

відбивати фундаментальні ознаки інформаційного суспільства і коеволюційних відносин системи «людина-світ», зокрема: 1) прискорений темп соціальної динаміки вимагає від освіти забезпечення готовності особистості до непередбачуваних змін інфосвіту. 2) Формування автономно-гуманістичного типу свідомості особистості вимагає від освіти забезпечення її можливостей самоорганізації як ключового фактору соціальної активності, потребу у саморозвитку і самоосвіті протягом життя, формування відкритих, партнерських взаємин і співпраці. 3) Цифрові інформаційні технології, електронні носії як пріоритетна форма комунікації вимагають створення креативного інформаційного освітнього середовища, де освоєння кіберпростору стане не метою освіти, а механізмом саморозвитку особистості. 4) Громадянське суспільство як пріоритетна форма соціальної організації вимагає участі його інститутів у функціонуванні системи освіти не тільки на рівні вибору запропонованих освітніх послуг, але, перш за все, на рівні замовника утворення і громадського контролера всіх етапів освітнього процесу. Креативна модель передбачає відкритий і публічний характер освіти, де замовником є громадянське суспільство, а держава – переважно, організатор і гарант якості і доступності освіти. 5) Полікультурний комунікативний характер сучасної культури, вимагає від системи освіти забезпечення соціальної мобільності, толерантності і розвитку міжкультурної компетентності. 6) Поліваріантність інформаційної культури вимагає від освіти упровадження і науково-методичного забезпечення індивідуальних освітніх траєкторій. 7) Конвергентний характер сучасної культури потребує упровадження і забезпечення в освіті принципів відкритості і трансферності, що передбачає активну взаємодію суб'єктів освітнього процесу з суб'єктами інших галузей на основі кооперації можливостей і ресурсів.

На етапі становлення, креативна модель освіти має відобразити фундаментальні ознаки інформаційного суспільства і коеволюційних відносин. У разі невідповідності цих ознак, в освіті, як підсистемі культури, настає криза перехідного періоду. Вихід з цієї ситуації можливий у двох варіантах: або підсистема адаптується до класифікаційних ознак нової культури і тоді відбувається подальша культурна еволюція, або підсистема повертається до традиційних форм, що призводить до культурної стагнації.

Список літератури:

1. Ілляхова М. В. Теоретико-методологічний аспект формування креативної моделі освіти. *Науковий Часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 66 : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. 228 с. С. 95–99.
2. Ридингс Б. Университет в руинах. Пер. с англ. А. М. Корбута; Отв. ред. М. А. Гусаковский. Минск : БГУ, 2009. 248 с.
3. Розин В. Мышление и творчество. М., 2006. С. 45–67.

Коваленко О. С.

студентка V курсу магістратури

факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Національний педагогічний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т. Г. Шевченка

м. Чернігів, Україна

ТЕХНОЛОГІЯ ВИКОРИСТАННЯ ШЕСТИ ЦЕГЛИНОК LEGO НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Після реформування початкової освіти і впровадження державного стандарту початкової загальної освіти (2018), все більш актуальним є дослідження нових підходів вчителів молодших класів до урізноманітнення навчального процесу.

Загалом, НУШ – це великий крок в сучасній освіті. Головна мета реформи української освіти – це створення школи, де дитина цікаво й весело отримує нові знання, а навчальна програма передбачає навчити дітей застосовувати здобуті навички [5, с. 5].

Сучасна дитина – це усебічно розвинений індивідум. У віці 7-8 років школяр уже активно користується смартфоном та комп'ютером. Тому НУШ передбачає в собі навчити дітей безпечному користуванню мережею Інтернет.

Головним предметом НУШ – це урок у формі гри, оскільки саме граючись дитина найбільше пізнає навколишній світ. Саме це й передбачає у собі технологія «Шість цеглинок LEGO».

ЛЕГО – одна з відомих і поширених на сьогодні педагогічних систем, що використовує моделі реального світу і предметно-ігрове середовище навчання та розвитку дитини. Основним принципом навчання є принцип «Навчання через дію» – діти отримують знання в процесі побудови та дослідження моделей з конструктора [2].

Багато хто за старою звичкою сприймає конструктори від LEGO як цікаву іграшку, якою можна гратися дома, а от до школи – зась. Проте LEGO почали використовувати в освітніх цілях ще в 1960-х роках минулого століття, тому згодом керівництво компанії створили окремий департамент з розвитку освітньої продукції [4].

«Шість цеглинок» – це практичний інструмент та дієвий засіб, який дає змогу реалізувати ігрові та діяльнісні методи навчання у початковій школі. Шість цеглинок – це ігри-завдання із набором з шести цеглинок LEGO DUPLO певних кольорів (наприклад червоного, зеленого, помаранчевого, жовтого, блакитного та синього). Для роботи за цією методикою кожен учень та педагог повинні мати індивідуальний набір шести цеглинок [1, с. 5].

Вказана технологія є цінним інструментом і у формуванні інформаційно-комунікаційних компетентностей молодших школярів [3]. Уроки інформатики й інших дисциплін з використанням цієї сучасної технології стають цікавими для дітей, оригінальними та захоплюючими. Вчителю легше донести до дитини матеріал, коли увага учня направлена в потрібному руслі.

Застосування технології «шість цеглинок LEGO» на уроці інформатики спрямована полегшити засвоєння учнями молодших класів базових знань та розуміння предмету інформатики в загалом. За допомогою конструктора, вчитель у 2-му класі прививає дітям інтерес до інформатики, оскільки вступні теми, такі як: «Як ми отримуємо інформацію», «Які бувають об'єкти», «Способи подання інформації», «Пристрої для роботи з інформацією» учні засвоюють підсвідомо, під час гри.

Зокрема, на уроках інформатики LEGO-конструктор використовують як додатковий матеріал при вивченні інформаційних складових комп'ютера, об'єктів та їх властивості, алгоритмів правил роботи в комп'ютерному класі, інформації та дій з інформацією, при створенні інформаційних продуктів та ін.

LEGO на уроці інформатики окрім головної ролі засвоєння матеріалу, допомагає розвинути дрібну моторику рук, стимулюючи в майбутньому загально мовленнєвий розвиток і розумові здібності, а також стає в нагоді під час навчання правильному і швидкому орієнтуванню

в просторі. Формує навички діалогічного мовлення, розвитку такої якості як комунікабельність, розширення словникового запасу.

Конструктор використовують як модель об'єктів та як різновид подачі інформації. Наприклад, «шість цеглинок LEGO» застосовують у таких завданнях: «Опиши створений об'єкт» (дитина повинна створити об'єкт, що розвиває уяву й описати її, розвиваючи спікерські навички) і «Відтвори колірну схему» (привчає учня уваги під час створення вежі подібної на іншу) [3].

Добре організована робота з технологією «Шість цеглинок LEGO» має великий виховний потенціал: допомагає виробляти певні якості особистості – посидючість, терпіння, взаємоповагу, охайність. Все це разом узятє і дозволяє активізувати мислення, формувати стійкий інтерес до організованості [2].

Отже, застосування технології шість цеглинок LEGO на уроках інформатики в початковій школі сприяє формуванню інформаційно-комунікаційних компетентностей учня та виконує головне завдання педагогіки – всебічний розвиток дитини за допомогою гри, що доводить доцільність реформування української освіти.

Список літератури:

1. ШІСТЬ ЦЕГЛИНОК в освітньому просторі. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/LEGO/tseglinok-kviten-2018-web.pdf>.
2. ЛЕГО-система в освітньому просторі нової початкової школи. URL: <https://www.schoollife.org.ua/586-2018>.
3. Сова О., Стрілецька Н. Особливості застосування lego-технології у процесі формування ІКТ компетентностей молодших школярів: наук. ст.
4. Чому LEGO у школі – це круто. URL: <https://naurok.com.ua/post/chomu-lego-u-shkoli-ce-kruto>.
5. Березівська Тетяна. Навчання по-іншому: новому часу – нові відкриття: наук. ст. *Теорія і практика професійної підготовки сучасного фахівця*: наук. практ. збірник. Прилуки, 2021. С. 5.

Ларіонова В. В.
викладач, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії
ВСП «Фаховий коледж мистецтв та дизайну
Київського національного університету технологій та дизайну»
м. Київ, Україна

ВЗАЄМОДІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНТЕРАКТИВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній процес за минулий рік здобула різкий поштовх до розвитку, як наслідок закриття навчальних закладів (через впровадження карантинних мір) та перехід до дистанційного навчання. Осмислити тенденції розвитку ІКТ в умовах примусового розгортання дистанційної освіти є актуальним питанням для формування якісного освітнього процесу в Україні.

Дослідження ІКТ як інструменту підвищення ефективності навчання проводилося декілька десятиліть. Серед вітчизняних дослідників слід відмітити праці Осадчого В. В. [2], Бикова В. Ю. [1] і Шишкіної М. П. [4], в яких акцентовано увагу на теоретичних і практичних питаннях формування єдиного освітньо-інформаційного середовища, що є основою для актуалізації освіти в сучасних умовах.

Інформаційно-комунікаційні технології відносяться до засобів формування освітньо-інформаційного простору, їх впровадження потребує цілісної організаційної структури та чітко вибудованої стратегії розвитку навчального процесу відповідно до нових вимог. Згідно останнім тенденціям, описаним у рекомендаціях ЮНЕСКО [5], одним з головних факторів формування сприятливого освітньо-інформаційного середовища є інтерактивність, як залучення до дискусії та актуалізація емоційного інтелекту.

У дослідженні бразильського педагога Пауло Фрейре [3] велика увага приділяється особистому розвитку та критичному сприйняттю дійсності під час навчання, як результат ведення діалогу. Ефективність інтерактивного навчання полягає у активному залученні студентів до дискусії, організації практичних завдань, а також обговоренні отриманих результатів. Ефективність інтерактивної освіти ставиться на протипагу звичайним лекціям, коли передача інформації відбувається виключно через зоровий і слуховий канали сприйняття. Однією з найдієвіших методик інтерактивного навчання вважається проведення відкритих лекцій зі створенням графічних демонстрацій, які організують

студенти один для одного, або для молодших курсів. Таким чином, під час підготовки навчальних матеріалів студентами, засвоєння і перетворення інформації у нові знання відбувається найефективніше.

Повертаючись до зразку розвитку моделі ІКТ, розробленої і вдосконаленої ЮНЕСКО у 2011 році [5], однією зі стратегій виділено психологічно-педагогічний супровід діалогу, особливо актуальний під час дистанційного навчання. Проблема дистанційної освіти в тому, що, отримуючи великий обсяг теоретичних знань, студент використовує їх на практиці не одразу, а отже не виробляється необхідна професійна навичка. Якщо на звичайній лекції, знання занотовують, використовують одразу на практиці, формують завдяки знанням певний продукт, навіть якщо це індивідуальний конспект, то дистанційне навчання дозволяє робити відео-запис, зберігати готовий конспект з презентації тощо. Таким чином, доступність дистанційної освіти з огляду на розвиток сучасних технологій, негативно впливає на засвоєння знань і формування професійних навичок. Психологічно-педагогічний супровід дистанційного навчання може стати вирішенням даної проблеми.

Характерний для сучасних реалій великий обсяг інформації у відкритому доступі завдяки інформаційним технологіям, однак не зобов'язує студента не лише вміти знаходити інформацію і видобувати з неї необхідний максимум, але, що важливіше, вміти інтерпретувати отримані дані задля створення індивідуального проекту, обґрунтовуючи нову інформацію зі своїми знаннями і наявним досвідом. Окрім цього існує проблема використання на практиці здобутих знань для таких галузей освіти, як, наприклад, технології легкої промисловості, дизайн одягу та інші, так як необхідно не лише інтерпретувати інформацію, але й якісно втілити її у комплексний продукт з індивідуальним концептом. Активне обговорення та психологічно-педагогічний супровід на кожному етапі підготовки проекту, підключення до дискусії інших студентів для створення обміну досвідом, а також підготовка демонстрації власного концепту перед аудиторією – це інструменти інтерактивної освіти, які є обов'язковими для дистанційного навчання з метою підвищення його ефективності.

Однак у проведенні дистанційної освіти на базі ІКТ присутня також проблема несформованої організаційно-технічної платформи, що є наслідком браку уваги з боку керівників, особливо вищих навчальних закладів. Створення технічної платформи передбачає формування окремих структурних підрозділів інформаційно-комунікаційної освіти. Інакше викладачам доводиться самотужки опановувати навчальний процес, готувати демонстрації та вести дистанційне навчання, що є

додатковим навантаженням. Процес дистанційної освіти повинен бути прерогативою компетентних осіб, які виступатимуть кураторами, щоб допомагати з оформленням і організацією навчального плану в рамках використання освітньо-інформаційного середовища, інакше освітній процес втрачає якісний рівень та ефективність.

Окрім формування окремих структурних підрозділів ІКТ освіти, необхідно також звернути увагу на вплив так званої «цифрової нерівності» – обмежений доступ до інформаційних носіїв як у студентів, так і у викладачів, а також використання платних локальних провайдерів замість створення широкосмугового доступу з безкоштовним доменом для кожного учасника освітнього процесу, що було би значно ефективніше.

Ще однією проблемою не сформованої організаційно-технічної платформи для проведення дистанційної освіти являється відсутність єдиного інформаційного фонду для зберігання бази даних навчальних проєктів. Створення цифрових баз даних для кожної спеціальності та профільної освіти може вирішити технологія хмарного середовища, але, знову ж таки, за рахунок задіяння компетентних осіб для її створення.

Інформаційно-комунікаційні технології, як сукупність технологічних засобів і комунікаційних прийомів, в поєднанні з інтерактивною освітою створюють сприятливе освітньо-інформаційне середовище для розвитку дистанційної освіти та підвищенню її ефективності в сучасних умовах. Перший фактор, що впливає на якість дистанційного навчання – це організація інтерактивної освіти шляхом залучення студентів до дискусій і формування, відповідно, освітньої програми із включенням психологічно-педагогічної підтримки на кожному етапі створення індивідуального проєкту. Другим фактором є створення технічної платформи для реалізації сучасної інтерактивної освіти в умовах дистанційного навчання, з формуванням відповідної організаційної інфраструктури навчального процесу.

Отже, взаємодія інформаційно-комунікаційних технологій та інтерактивної освіти є психологічно-педагогічною методикою, яка потенційно може дати поштовх до розвитку дистанційній освіті в сучасних умовах. Однак необхідно знизити навантаження на викладачів, реформувати організаційну платформу дистанційної освіти, ввести інтерактивний модуль до навчальної програми з допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, підвищити інформаційно-ресурсне і технологічне забезпечення освітнього процесу для підвищення його ефективності.

Список літератури:

1. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України: монографія / [В.В. Лапінський, А.Ю. Пилипчук, М.П. Шишкіна та ін.]; за наук. ред. проф. В. Ю. Бикова. – К.: Педагогічна думка. – 2010. – 160 с.
2. Осадчий В. В. Сучасні реалії і тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті / В. В. Осадчий, К. П. Осадча. // *Інформаційні технології і засоби навчання*. – 2015. – № 4. – С. 47–57.
3. Фрейре П. Педагогіка пригнічених / Пауло Фрейре. – Львів: Юніверс, 2003. – 168 с.
4. Шишкіна М. П. Проблеми інформатизації освіти України в контексті розвитку досліджень оцінювання якості засобів ІКТ [Електронний ресурс] / М. П. Шишкіна, О. М. Спирін, Ю. Г. Запорожченко // Електронне фахове видання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. – 2012. – № 1(27). – Режим доступу до ресурсу: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/632/483>.
5. Anderson J. ICT transforming education: A regional guide / Jonathan Anderson., – UNESCO, 2010. – 130 с.

Попадич Т. І.

студент V курсу географічного факультету

Антонюк О. С.

*старший викладач кафедри фізичної географії
та раціонального природокористування
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Термін «змішане навчання» (в англomовній літературі – blended або hybrid learning) має різні визначення у літературі [5]. Загалом це – поєднання офлайн- (або особисто, «на місці») та онлайн-навчання у різних пропорціях. Сама концепція з'явилася ще в 1990-х як протипага онлайн-навчання, проте вивчати та впроваджувати її почали лише з 2000-х. В Україні ж змішане навчання та практика його масового застосування прийшла к 2020 році. 16 жовтня 2020 року набуло чинності Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти [3].

Воно розширює можливості для дистанційного навчання учнів – як за дистанційною формою здобуття освіти, так і при використанні технологій дистанційного навчання в інших формах здобуття освіти. Розвиток комп'ютерних мережних технологій став однією з перспективних платформ для розвитку сучасної системи дистанційної освіти, електронного навчання (e-learning), мобільного навчання (m-learning), які ефективно використовуються для різноманітних форм навчання.

В зв'язку з розвитком e-learning визначився новий напрям – змішане навчання (blended learning) [5]. Відповідно до цього в усьому світі відбувається стрімкий розвиток індустрії зі створення програмних комплексів e-learning різної спрямованості, в тому числі систем доставки контенту, організації та управління навчанням – LMS (Learning Management Systems), які об'єднують у собі інструменти адміністрування, комунікацій, оцінки знань, розробки навчальних курсів.

У зв'язку з цим дистанційне навчання почало рухатися в новому напрямі, в якому:

1. E-learning є значно поширенішим і вагомішим, ніж дистанційне навчання.
2. Дистанційне навчання перемістилося на робоче місце.
3. Широкого використання набуло blended learning.
4. E-learning стало менш орієнтованим на курс лекцій і більш орієнтованим на одержання конкретних знань.
5. E-learning стало більш адаптованим до різних рівнів навчання.
6. Традиційні технології відійшли на другий план.

Blended learning – це інтеграція навчання в групі, самостійне навчання, яке здійснюється як в аудиторіях, так і в режимі он-лайн.

Змішане навчання або blended learning – це поєднання навчання у школі із дистанційною формою, у тому числі онлайн. Ефективно організоване змішане навчання має безліч переваг:

- дає можливість гнучкості для усіх учасників процесу;
- розвиває в учнях проактивний підхід до навчання, де вчитель більше не є джерелом інформації, а лише фасилітатором;
- підсилює цифрові навички дітей та спонукає їх бути самостійними здобувачами освіти;
- дає вчителям нагоду зробити навчання більш індивідуальним;

Проте blended learning – це не просто поєднання віртуального і офлайн навчання, це цілісний підхід, який включає освітнє середовище – школу, онлайн-простір, домівки учнів та вчителів; розвиток компетенцій і, звісно, людей – учнів, вчителів, батьків.

Основними складовими змішаного навчання є його моделі та підходи. Основною моделлю, яка вирізняє змішане навчання є модель такзваного «Перевернутого класу» або flipped classroom [5]. Це модель навчання, коли учні отримують попередні знання чи інформацію самостійно – з підручників, навчальних матеріалів чи пошуку в мережі, а у класі вчитель модерує процес засвоєння цих знань і навичок на практиці. Flipped classroom спонукає учнів рівноцінно працювати у різних навчальних середовищах – удома та в школі, тож важливо, щоб усі діти мали рівні можливості доступу до цифрових технологій.

Blended learning передбачає, що навчальний процес не обмежується тільки уроком, він розширюється і до, і після визначених 45 хвилин. Учень стає ніби «власником» свого часу для навчання і сам керує та домовляється про співпрацю із учителем, однокласниками та іншими залученими особами на різних стадіях опанування матеріалу. При цьому саме етапи «до» та «після» уроку стають більш важливими для учня.

Щоб підготуватися до запровадження змішаного навчання, слід переглянути увесь шкільний розклад і усім погодитися застосовувати гнучкіший підхід до розпорядку дня. Оскільки змішане навчання передбачає, що діти приходять до школи у визначені дні, можливо, варто зробити тривалість уроків довшою, щоб учні мали більше часу на практичну роботу в групах у класі. Ефективне змішане навчання передбачає, що усі учасники навчального процесу мають рівний та надійний доступ до інтернету та онлайн-інструментів роботи. Змішане навчання вимагає безлічі швидких рішень, тож учителі повинні мати свободу і гнучкість самостійно визначати поточні види роботи, власний графік та навчальні інструменти.

Усі учасники змішаного навчання повинні знати, де у приміщенні школи та на онлайн-ресурсах вчитель розміщує розклад, план занять, завдання та цілі уроку, оцінювання результатів. Усі ці складові повинні бути прозорими та доступними. Для ефективного управління гнучким процесом навчання школам слід розбити навчальний рік на менші етапи: наприклад, не чверті чи семестри, а модулі або ж теми. Те саме стосується цілей навчання та оцінювання результатів – фокус має бути на компетенціях і практичних навичках, а не знаннях.

Виділимо переваги змішаного навчання:

- масштабування; дає змогу значно збільшити аудиторію учасників навчального процесу за допомогою електронного навчання;
- швидкість; одночасно можна вчити багатьох людей на тому матеріалі, який було розроблено для одного слухача;

- колективність; забезпечується за рахунок різноманітності типів контенту;

- продуктивність; забезпечується можливістю навчання у будь-який час, з будь-якого місця.

Змішаний характер навчання включає комбінацію різноманітних форм і систем навчання.

1. Аудиторне навчання в присутності вчителя, що передбачає безпосередній контакт учнів та вчителя.

2. Інтерактивне навчання – навчання в мережі (e-learning), яке здійснюється за допомогою інструментального середовища (електронний навчальний курс, віртуальні класи та лабораторії, конференцзв'язок, індивідуальне консультування за допомогою електронної пошти, дискусійні форуми, чати, блоги).

3. Навчання з підтримкою різних засобів – розроблених нових навчальних матеріалів (Web-сайти, Web-лекції, Web-книги, відеоматеріали та ін.)

Здобувши у системі e-learning теоретичні знання, створюється база та підґрунтя переходу до інтенсивного практичного навчання, яке може здійснюватись у вигляді практичних занять у класі або віртуально. Крім тісного контакту з вчителем, всі учасники навчального процесу одержують однакову можливість обміну знаннями між собою.

Список літератури:

1. А.А. Андреев, В.И. Солдаткин. Прикладная философия открытого образования: педагогический аспект. М: РИЦ «Альфа» МГОПУ им. М.А. Шолохова, 2002. 168 с.
2. Е. Тихомирова. Очень простая оценка качества E-learning Word (Мир электронного обучения). № 3. 2004. С. 25-28.
3. Наказ МОН від 25.04.2020 року № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
4. Лист МОНУ від 22 січня 2015 року №1/9-26 «Щодо використання технологій дистанційного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/45548.
5. Carman, M. Jared, (2005), Blended Learning Design: Five Key Ingredients. Available at <http://www.agilantlearning.com/pdf/Blended%20Learning%20Design.pdf> Accessed 20th November 2011.
6. Sharma, Pete & Barney Barrett. (2007). Blended Learning: Using technology in and beyond the language classroom. Macmillan Publishers Limited: Oxford.

Швидун Л. Т.
*старший викладач кафедри дошкільної
та початкової освіти*
Дніпровська академія неперервної освіти
м. Дніпро, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОБІЛЬНОСТІ У ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

Мобільність є закономірною та продуктивною відповіддю на високі вимоги сучасного глобального ринку праці, формуючи не тільки високий фаховий рівень її учасників, але й, що не менш важливо для суспільства ХХІ ст., розвинені полікультурні компетенції: зараз, як ніколи досі в історії людства, є потенційна можливість для фахівця творити себе як подальшого суб'єкта планетарного ринку праці [1, с. 78]. Тому сьогодні вищі заклади освіти, як і на ранніх етапах свого розвитку, визнають, підтримують та стимулюють мобільність. З метою підвищення конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти та підвищення мобільності студентів були означені такі завдання: 1) створення системи кваліфікаційних ступенів вищої освіти; 2) створення системи накопичення та переведення залікових одиниць або «кредитів», які даватимуть змогу продовжувати навчання в іншій країні; 3) співробітництво в галузі управління якістю; 4) створення європейського стандарту вищої освіти; 5) мобільність студентів, викладачів, дослідників [2, 42].

Але, на нашу думку поняття «мобільність» – дуже складне явище, яке не може зводитися лише до простого обміну студентами чи викладачами, обмежуватися євроінтеграційними процесами. Це надто вузьке трактування даного поняття.

Освітня мобільність є різноплановим і багатофункціональним терміном, що досліджується з різних точок зору різними науковими дисциплінами.

Ми вважаємо доцільним виділити як окремий різновид мобільності – освітню мобільність, що представляє особливий інтерес для нашого дослідження і, яка, на наш погляд, може бути як зовнішньою, так і внутрішньою, сприяє формуванню та підвищенню рівня знань, умінь, компетенцій не лише у період навчання, а впродовж усього життя шляхом використання новітніх методів, способів набуття знань. Вона може включати формальну, неформальну та (або) інформальну освіту, дистанційне навчання, дистанційне стажування, поєднання навчання з іншими видами діяльності тощо.

Аналіз видів мобільності дозволяє нам зробити висновок, що освітня мобільність є необхідною складовою, основою для формування та розвитку всіх інших її видів, зокрема, соціальної, професійної, академічної, інтелектуальної, наукової, особистісної, культурної тощо.

Ми погоджуємося з думкою Д. Свириденка, що феномен академічної мобільності використовується в освітній політиці, аналізується в теоретичних спробах обґрунтувати зміст процесів глобалізації освіти та визначити дієві кроки імплементації Болонського процесу, переважно виводячи його в ранг мультидисциплінарної проблеми, проте важко зустріти в науковому дискурсі спроби надати даному феномену дійсно філософського статусу, дослідити глибинні теоретичні аспекти цього соціального феномену тощо [1, с. 10].

Зміни, які відбуваються у світі, змушують шукати нові формати взаємодії. Значна частина нашого спілкування перемістилася у віртуальний світ, який має свої виклики. Заклади освіти здійснили перехід від реальної до віртуальної мобільності, що спирається на інформаційне освітнє середовище. Формування інформаційної цивілізації, інформаційної культури суспільства в цілому і особистості – це один з основних напрямів розвитку суспільства. Цей процес вносить принципові зміни у загальну філософію освіти, ставить нові завдання і одночасно відкриває нові горизонти психолого-педагогічного пошуку. Інформаційне суспільство – це новий, особливий етап життєдіяльності цивілізації [3, с. 12].

На нашу думку, мобільність з використанням дистанційних технологій навчання можна розглядати як віртуальну мобільність, що є різновидом освітньої мобільності, під час якої освітній процес здійснюється в умовах віддаленості з використанням можливостей інформаційного суспільства. Єдиної думки щодо визначення поняття «віртуальна мобільність» серед науковців не існує.

Д. Свириденко слушно зауважує, що «віртуальна академічна мобільність має потенціал як одного із ключових принципів розвитку вищої освіти, що сприяє осучасненню освітньої діяльності, наданню їй рис освіти для суспільства»[4, с.165]. Однак він вважає, що вона протистоїть (фізичній) академічній мобільності, що потребує особистої присутності в навчальному закладі [4, с.164]. Тому дискусія щодо академічної мобільності з метою вдосконалення освітньої парадигми має задіяти філософію освіти, зокрема, її методологічний апарат. Д. Свириденко особливу увагу звертає на потребу у філософському обґрунтуванні імплементації нових освітніх технологій до освітньої практики, адже може виникнути ситуація з невідповідністю сучасного рівня розвитку освітніх технологій (як форми) її змістові, коли стара методика буде отримувати

«нові колеса» й технологічне оснащення. Філософія освіти має легітимізувати нові технологічні підходи та прогнозувати їхній вплив на розвиток освіти, оцінювати їхню відповідність духові епохи [4, с. 167].

Сьогодні вже очевидно, пандемія коронавірусу змінюватиме національну і міжнародну освіту. Тому актуальним напрямом подальшої роботи вважаємо дослідження стану віртуальної мобільності неперервної освітньої системи України, «оскільки вона, з одного боку, є результатом функціонування системи безперервної освіти, а, з іншого боку, робить вплив на всі етапи формування й функціонування системи безперервної освіти» [5, 652], сприяє осучасненню освітньої діяльності, є характерною ознакою суспільства знань.

Ми також вважаємо, що відповіддю освітньої системи України на виклики глобального освітнього простору, конкуренцію на ринку освітніх послуг має стати розвиток внутрішньої освітньої мобільності, яка збільшує шанси людини на самореалізацію, підвищує якість трудових ресурсів національної економіки.

Думки вчених неоднозначні щодо видів професійної мобільності. Н. Латуша професійну мобільність поділяє на вертикальну і горизонтальну і, що важливо, здійснює їх порівняльний аналіз.

Ми вважаємо, що професійна мобільність є якісною складовою особистості як фахівця; її формування має розпочинатися ще під час навчання в закладі вищої освіти. Тобто між академічною і професійною мобільністю існує тісна взаємозалежність.

Ще одним важливим видом освітньої мобільності є наукова мобільність. У країнах Європи освіта і наука становлять єдине ціле. Система освіти України має певну специфіку, не всі заклади вищої освіти України являються осередками наукової діяльності. Це питання, на нашу думку, потребує окремого вивчення і висвітлення в науковій літературі.

Список літератури:

1. Свириденко Д.Б. С Академічна мобільність: відповідь на виклики глобалізації: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. 279 с.
2. Карпенко М. М. Пріоритети розвитку вищої освіти в Україні в руслі загальноєвропейських тенденцій. URL: <http://www.niurr.gov.ua>.
3. Вербицька С.В. Міжнародна студентська академічна мобільність: етапи розвитку та суб'єкти організації. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2009. № 45. С. 20–26.

4. Свириденко Д. Б. Аналіз ролі віртуальної академічної мобільності в обґрунтуванні засад розвитку сучасної вищої освіти. *Українознавчий альманах*. 2014. № 17. С. 163–165.
5. Циганаш А.В. Роль академічної мобільності у професійному розвитку майбутніх фахівців. *Проблеми сучасної психології*. 2013. № 22. С. 652.

НАПРЯМ 6. СУЧАСНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ

Небеленчук І. О.

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри теорії і методики середньої освіти

КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»
м. Кропивницький, Кіровоградська область, Україна

СУЧАСНІ МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Нові підходи до системи загальної середньої освіти в Україні зумовили переорієнтацію репродуктивного мислення школярів на творче індивідуальне конструювання. Значущість на формування гармонійної особистості має літературна освіта і насамперед робота з художнім текстом. Саме завдяки аналітичній діяльності учні вчать бачити текст цілісно, аналізувати й інтерпретувати його в єдності змісту та форми, визначати особливості авторського задуму, проводити порівняльне дослідження творів різних видів мистецтва.

Класифікацію методів і прийомів описують педагоги І. Зязюн, В. Кремінь, В. Луговий та інші. Прийоми сучасної літературної освіти розглядають науковці-методисти та літературознавці Л. Мірошніченко, Г. Токмань, О. Куцевол, О. Ісаєва, Ж. Клименко, Г. Островська, А. Ситченко, Б. Шалагінов та інші.

Метою дослідження є розгляд сучасних методичних прийомів викладання літератури та застосування новітніх прийомів у процесі роботи над творами художньої літератури.

Прийоми викладання літератури залежать від родово-жанрової приналежності художнього твору.

З-поміж сучасних методичних прийомів, які сприяють формуванню активного читача, його читацької компетентності, уміння вести діалог з автором і його твором, формуванню критичності мислення, можемо назвати такі: бесіда; коментоване читання, демонстрація засобів наочності (плакати, таблиці, картки, відеоряди, буктрейлери, електронні презентації тощо), доповіді учнів, віртуальні екскурсії до країн, у яких жили та творили митці та інші.

Одним із ефективних прийомів залишається ведення бесіди на всіх рівнях: читач-твір-автор – так звана платонівська бесіда або платонівський діалог. Важливі аспекти ведення бесіди досліджували педагоги Д. Локк, А. Дістервег, Ж.-Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці. Проблема застосування діалогового навчання знаходить відображення у працях К. Ушинського, Х. Алчевської, С. Русової, Я. Корчака, В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, К. Баханова, М. Бутза, Ю. Бабанського, Л. Виготського, В. Давидова, Г. Костюка, О. Матюшкіна, Л. Божович та інших.

Сучасні науковці-методисти розглядають бесіду як один із важливих аспектів введення учнів у діалог і вміння утримувати його, формування читацької компетентності, поглиблення світогляду читачів. На переконання науковця Л. Мірошніченко, *«найдоцільнішими є так звана вільна бесіда та бесіда за задані підготовленими запитаннями»* [6, с. 19]. Такі різновиди бесід є підґрунтям до диспуту, дискусії, підготовки учнів до бесід різного спрямування (евристичної, аналітичної, аналітико-інтерпретаційної, герменевтичної, герменевтико-культурологічної). Науковець Ж. Клименко надає значущості етнокультурологічній бесіді, зазначаючи, що *«спілкування з іншими етносами сприяє формуванню й закріпленню національно-специфічного в культурі»* [4, с. 63]. Проблеми застосування бесіди присвячені дослідження науковця О. Ісаєвої. Вказуючи на важливість діалогічного спрямування уроку літератури, дослідниця слушно зазначає, що *«під час вивчення літератури мають здійснюватися так звані мікро- та макродіалоги»,* які мають *«стати основним психологічним та етико-культурним принципом вивчення літератури»* [1, с. 6], *«домінуючою формою навчання»* [3, с. 3].

Ще одним методичним прийомом є вивчення біографій письменників. Дослідник І. Франко зазначає, що розгляд біографій допомагає зазирнути у творчу майстерню митця та краще зрозуміти художні твори. На переконання літературознавця, вивчення біографії або розгляд цікавих фактів – це ключ до розгадки та розуміння творчих надбань письменників. Письменник, літературознавець, громадський діяч І. Франко так зазначає про свою творчість: *«Про свої новели скажу тільки одно, що майже всі вони показують дійсних людей, котрих я колись знав, дійсні факти, на котрі я дивився, або про котрі чув від свідків, малюючи крайобрази тих закутків нашого краю, котрі я, як то кажуть, переміряв власними ногами. В такім розумінні, – всі вони частки моєї автобіографії»* [7, с. 186]. Літературознавець Б. Степанишин стверджує, що *«висококваліфікований вдумливий читач може пізнати особистість письменника – його світогляд, мораль, уподобання, характер, вдачу (темперамент), ставлення до природи і суспільства та інші грані – з самих його творів»* [8, с. 179].

Одним із методичних аспектів зацікавлення художнім твором є застосування ігрових прийомів, які активізують розумову діяльність школярів, спонукають їх до пошуку, сприяють формуванню самостійної роботи над твором і знаходженню цікавої інформації. З-поміж ігрових форм можемо виокремити відомі: – впізнай автора за його висловлюванням; – впізнай автора за фактами біографії; – впізнай героя за описом; – впізнай героя за його реплікою; – продовж висловлювання героя»; – віртуальна подорож у музей письменника тощо. Зазначені форми роботи сприяють кращому запам'ятовуванню важливих фактів, розвитку мислення, пам'яті, уваги, спонукають до пошуку. Така форма як віртуальна картинна галерея передбачає створення віртуального залу портретів письменників відомих художників, створення ілюстрацій з розповіддю про епізоди твору, до яких створені ілюстрації, та інші. Дослідниця А. Мельник вважає, що *«ігрові прийоми виступають засобом досягнення конкретної навчальної мети»*.

Одним із прийомів роботи над художнім твором є застосування на уроках літератури креолізованих текстів. Необхідність застосування таких текстів обумовлена тим, що сучасні читачі відносяться до так званого інтернет-покоління, це читачі, які розвиваються разом зі стрімким розвитком інтернет-технологій. Вчителю варто зважати на те, що традиційний метод читання художніх творів на сучасному етапі втратив значущість. Тому важливим завданням, яке стоїть перед учителем, є процес зацікавлення читачів художнім твором.

Варто зазначити, що креолізований текст не є заміником авторського тексту, а лише доповнює його. З цією метою важливо ретельно добирати та дозувати матеріал для створення креолізованих текстів. Говорячи про значущість креолізованого тексту, дослідниця О. Лілік зазначає, що *«у ньому вербальні й невербальні елементи спрямовані на активізацію мозкової діяльності реципієнта»* [5, с. 75].

Значущості використання креолізованих текстів на уроках літератури надає О. Ісаєва, наводячи різновиди таких креолізованих текстів, як-от: – комікси, – буктрейлер, – постер чи мотиватор з літературної теми, – художньо оформлений плакат, – буклет або брошура, що містить текстову та графічну інформацію про певну книгу або творчість письменника, – фотоколаж з літературної теми з метою популяризації конкретного художнього твору або творчості певного письменника, – логотип, – «дуддл» (заставка для Google), – скрапбукінг, – кардмейкінг тощо [2]. Тому вчитель має застосовувати сучасні методичні прийоми на уроках літератури.

Дослідивши праці науковців щодо застосування сучасних методичних прийомів, можемо зазначати, що вони сприяють удосконаленню якості знань, формують навички діалогічного мовлення, сприяють розвитку читацької компетентності – розуміння художніх творів, їхньої цінності у контексті світової літератури, авторського задуму, мистецьких явищ, світового літературного процесу. Сучасні методичні прийоми сприяють зацікавленню учнів художніми творами, розумінню родової специфіки, пошуковій діяльності, активізації мислення, самостійності та креативності, розвитку комунікативних здібностей, спонукають до самостійного прочитання текстів, формують комунікативні здібності.

Предметом подальших досліджень в аспекті зазначеної теми можуть бути дослідження впливу інформаційно-комунікаційних технологій на формування читацьких уподобань учнів, використання аудіокниг та їхнє значення у процесі формування читача, урізноманітнення уроку літератури новітніми засобами навчання та інше.

Список літератури:

1. Ісаєва О. О. Інноваційні технології у викладанні зарубіжної літератури в школі. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2005. № 9. С. 6.
2. Ісаєва О. О. Креолізований текст на уроках світової літератури як фактор активізації читацької діяльності. URL: <http://ozonlit.in.ua/kreolizovanyj-tekst-na-urokah-svitovoji-literatury-yak-faktor-aktyvizatsiji-chytatskoji-diyalnosti>.
3. Ісаєва О. О. Сучасний урок літератури: яким він є, яким він має бути. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2008. № 5. С. 3-6.
4. Клименко Ж. В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи: Монографія. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. 340 с.
5. Лілік О. Особливості використання креолізованих текстів у професійній підготовці майбутніх учителів української літератури. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. Випуск 13. С. 71–84.
6. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник. К. : Вища школа, 2007. 415 с.

7. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. К. : Ленвіт, 2000. 384 с.
8. Степанишин Б. І. Викладання української літератури в школі. К. : РВЦ «Проза», 1995. 256 с.

Пилипишин О. І.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки вищої школи
та суспільних дисциплін*

Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського

Пилипишин М. О.

студент I курсу

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗВО

Системи вищої медичної освіти передбачає впровадження нових освітніх технологій та методів навчання студентів-медиків. Відтак, стає все більш очевидним те, що сучасна вища медична освіта відходить від інформативного стилю навчання, орієнтованої на передавання знань, формування вмінь та навичок і переходить до сучасного заснованого на формуванні здатностей до оволодіння професією майбутнім лікарем. Тому пріоритетним у розвитку сучасної системи вищої медичної освіти має стати співіснування двох стратегій навчання – традиційної та інноваційної, тобто формування готовності студента до розвитку різноманітних форм клінічного мислення, а також його особистісного формування.

Важливого значення для визначення сучасної методики викладання у вищій медичній освіті є інновації в технологіях навчання (оновлення методів навчання). Технологія навчання моделює шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах відповідного навчального предмету, теми. За багатьма ознаками вона є наближеною до окремої методики. Технологія навчання охоплює зміст, форми та методи навчання [1, с. 17].

Визначення терміну «метод» походить від грецького слова «methodos» – діяльність, спосіб просування до істини.

Методи навчання – це впорядкована діяльність викладача і студентів, яка включає в себе систему компонентів і спрямована на розв’язання навчальних завдань на занятті.

До словесних методів навчання належать пояснення, інструктаж, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.

Словесне тлумачення понять, явищ, принципів дій приладів, наочних посібників, слів, термінів це – пояснення. Використовують переважно під час викладання нового матеріалу, а також у процесі закріплення, особливо тоді, коли викладач відчуває, що студенти чогось не зрозуміли. Пояснення часто супроводжується різними засобами унаочнення, спостереженням, дослідами. Успіх пояснення залежить від його доказовості, логічності, чіткості мовлення, образності мови.

Метод навчання, за якого викладач за допомогою запитань спонукає студентів до відтворення набутих знань, формування самостійних висновків і узагальнень на основі засвоєного матеріалу – бесіда. За призначенням у навчальному процесі розрізняють: вступну бесіду (проводиться під час підготовки до семінарського заняття, екскурсії, вивчення нового матеріалу); бесіду-повідомлення (грунтується переважно на спостереженнях, організованих викладачем на заняттях за допомогою наочних посібників, а також на матеріалах текстів літературних творів, документів); бесіду-повторення (використовують для закріплення навчального матеріалу); контрольну бесіду (вдаються до неї при перевірці засвоєних знань). Ефективність будь-якого виду бесіди залежить від вмілого формулювання запитань, а також від якості відповідей, тобто їх повноти, чіткості, аргументованості.

Навчальна дискусія – є публічним обговоренням важливого питання і передбачає обмін думками між студентами або викладачами і студентами. Вона розвиває самостійне мислення, вміння обстоювати власні погляди, аналізувати й аргументувати твердження, критично оцінювати чужі і власні судження. Під час навчальної дискусії обговорюють наукові висновки, дані, що потребують підготовки за джерелами, які містять ширшу інформацію, ніж підручник. Дискусія спрямована не лише на засвоєння нових знань, а й на створення емоційно насиченої атмосфери, яка б сприяла глибокому проникненню в істину.

До наочних методів навчання належать: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження [2, с. 25]. Сутність їх полягає у використанні зображень об’єктів і явищ.

Методи практичного навчання передбачають різні види діяльності студентів і викладачів, а також самостійність студентів у навчанні. До них відносять вправи, лабораторні і практичні роботи.

За своєю суттю вправи є багаторазовим повторенням певних дій або видів діяльності з метою їх засвоєння, яке спирається на розуміння і супроводжується свідомим контролем і корегуванням. Використовують такі види вправ: підготовчі, вступні, пробні, тренувальні, творчі, контрольні. Кількість вправ залежить від індивідуальних особливостей студентів і має бути достатньою для формування навичок. Вправи мають ґрунтуватися на системі, чітко спланованій послідовності дій, поступовому ускладненні. Бажано не переривати застосування вправ на тривалий час. Ефективність вправлення залежить і від аналізу його результатів.

Серед них найпоширенішими *методів за логічним шляхом мислення, принципом роз'єднання та об'єднання* є індукція і дедукція (методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, конкретизації, виділення головного).

До індукції вдаються як правило, на емпіричному рівні пізнання, коли матеріал є фактичним або пов'язаний із формуванням понять, а також під час вивчення технічних механізмів, виконання практичних завдань, розв'язування математичних чи фізичних задач.

Перехід від загального до конкретного у процесі засвоєння знань передбачає дедукція. Викладач спочатку повідомляє загальне положення, формулу, закон, які ведуть до поступового розв'язання конкретних завдань. Обидва методи реалізуються через застосування словесних, наочних, практичних, а також проблемного і частково-пошукового методів.

Застосування методів навчання у вищому навчальному закладі залежить не від самих методів, а від педагогічної кваліфікації і майстерності викладача, а основне моделі навчання та від рівня оволодіння студентами знаннями з навчального предмета на кожному психолого-педагогічному етапі.

Розрізняють кілька моделей методів навчання: пасивні, активні та інтерактивні методи навчання. Пасивні методи навчання – метод взаємодії викладача і студента, при якій викладач є основною діючою особою і керівником заняття, а студенти виступають у ролі пасивних слухачів, які виконують вказівки викладача.

Активні методи навчання – метод взаємодії студента і викладача, при якій вони взаємодіють один з одним у ході заняття і студенти є активними учасниками, викладач і студент знаходяться у рівних правах.

Інтерактивні методи навчання – метод навчання у співробітництві викладача і студента, при якій учасники процесу взаємодіють один з одним, обмінюються думками, спільно розв'язують проблеми, моделюють ситуації.

Інтерактивні методи навчання виконують функцію проблемного навчання, що допомагає розвивати у студентів клінічне мислення, формує самостійність. Інтерактивне навчання побудоване на взаємодії всіх студентів, включаючи педагога. Педагог частіше виступає лише в ролі організатора процесу навчання, лідера групи, фасилітатора, створює умови для ініціативи та активності студентів.

Інтерактивний метод навчання, який використовується у вищій медичній освіті є метод малих груп є основним. Навчання студентів у малих групах дозволяють набути їм навичок співпраці, комунікації, навичок міжособистісної взаємодії, дозволяє брати участь у обговоренні, дискусії, формує навички прийняття рішень, лідерські навички та вміння та ін. При організації навчання студентів краще об'єднувати в маленькі групи (3-4 особи), тому що така кількість студентів в групі є більш ефективною, оскільки швидше піддаються організації, швидше працюють і надають кожному студенту більше можливостей внести в роботу свій внесок.

Метою проведення «мозкового штурму» є отримання від групи в короткий час великої кількості варіантів відповідей. Суть процесу полягає в тому, що групі дається тема, питання чи незакінчена пропозиція. Протягом декількох хвилин члени групи говорять на цю тему, все, що приходить в голову і все це записується. Записується все, яким би неконкретним або спірним воно не було. Поки все тільки висловлюється і обговорення ще немає, так як мета полягає в отриманні великої кількості різноманітних пропозицій. За першими пропозиціями слідує інші ідеї, так як уява працює безперешкодно. У цей час не діють заборони і не даються ніякі оцінки; в учасників є можливість пізніше розібрати пропозиції, висловити незгоду і обговорити всі запропоновані ідеї. Якщо активність слабка, то викладач-ведучий може запропонувати записати деякі зі своїх ідей. Але перш ніж робити це, він повинен витримати паузу [3, с. 98].

Отже, різноманітність методів навчання, вимоги до їх вибору змушують педагога оптимально добирати методи навчання до кожної теми, створювати власну методіку викладання навчальних предметів. Тому під методікою викладання слід розуміти сукупність методів, методичних прийомів, засобів навчання, які у сукупності сприяють розв'язанню поставлених дидактичних завдань. Педагогічна теорія і

практика вищої медичної освіти свідчить, що у навчанні немає «чистих» методів. Усі методи тісно пов'язані і переплітаються між собою.

Список літератури:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. Вид. 2-ге., доповн. Київ: Академвидав, 2012. 21 с.
2. Максименко С. Д., Філоненко М. М. «Науково-дослідницька діяльність студентів» : Методичні рекомендації для слухачів ФПК. Київ, 2013. 64 с.
3. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.

НАПРЯМ 7. ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ, МІЖГРУПОВИХ ВІДНОСИН, МЕДІА-ПСИХОЛОГІЯ

Бермас Л. І.
старший викладач

Бермас О. М.
викладач

Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна

РОЛЬ ДИСЦИПЛІНИ «ЛАТИНСЬКА МОВА» В ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному суспільстві міжкультурна комунікація розвивається майже у всіх сферах людської діяльності. У медицині інструментом професійної міжкультурної комунікації виступає латинська мова.

У медичному вузі вивчають дисципліну «Латинська мова та основи медичної термінології» на першому курсі. Процес навчання відбувається на фоні стендової інформації, завдяки якій студенти знайомляться із походженням медичних емблем, латинськими афоризмами, походженням студентського гімну «Гаудеамус» та ін.

Латинська мова навчає студентів науковому мисленню, поняттям та категоріям майбутньої спеціальності, формує основи наукових знань та сприяє формуванню та розвитку професійної мови. Комунікативні здібності лікаря, вміння спілкуватися із хворим, пояснити пацієнту процес лікування, здатність мотивувати на подолання хвороби, толерантність, визначають його професіоналізм [1, с. 69]. Без знання латинської мови складно читати професійно орієнтовані тексти, що містять інтернаціональну грецько-латинську термінологію.

Усі підрозділи медицини тісно пов'язані з латинською мовою: анатомічна та фармацевтична термінологія, назви хвороб, патологічних станів, методів обстеження та лікування та ін.

Під час вивчення медичної термінології студенти знайомляться не просто з назвою терміна, а також з етимологією слова, його історичним походженням та античною міфологією. Міфологічні назви насичують медичну термінологію, як наприклад, термін «ахіллів сухожилок» –

назва, що пов'язана з іменем героя Троянської війни Ахілла, сина спартанського царя Пелея і богині водоймиц Фетіди. Пригадуємо й вираз «ахіллесова п'ята» – слабке, вразливе місце. Саме в п'яту влучила стріла Париса, яку спрямував Аполлон. «Голова Медузи» – відоме захворювання, яке походить від назви міфічного створіння Медузи-Горгони, голову якої, замість волосся, вкривали змії. Почервонілі колатерали розміщуються у разі цієї хвороби навкруг пупка, нагадуючи червоних змій [3, с. 8]. Чимало міфологічних назв існує і в фармакології, фітотерапії та в ботаніці.

Велике пізнавальне та виховне значення мають латинські афоризми та сталі вирази, які всім дуже добре знайомі: *Alma mater!*, *NB! Nota bene!*, *Terra incognita.*, *Noli nocere!* та багато інших.

Також у нашій українській лексиці понад чверть найуживаніших сучасних слів створено на базі грецьких та латинських коренів: школа, педагог, декан, ректор, університет, доцент, професор, стадіон та ін..

Студенти дізнаються про походження термінів та глибше розуміють значимість даної дисципліни. Все це сприяє творчому розвитку студента, надбання ним низки особистісних якостей, які сприяють стимуляції пізнавальної діяльності та є необхідними для виконання професійних обов'язків. Формування міжкультурної комунікації у межах дисципліни «Латинська мова та основи медичної термінології» здійснюється на кожному занятті.

Список літератури:

1. Веприк Т. Комунікативна компетентність – інтегрально значуща якість майбутнього лікаря. *Витоки педагогічної майстерності*. 2017. Вип. 19. С. 67–72.
2. Шириян М.В.,Шустова С.В. Коммуникативная компетенция в профессиональной деятельности врача. *Язык и культура*. 2020. № 50. С. 273–294.
3. Шанін Ю.В. Антична міфологія й сучасна медицина. *Медична газета України*. 1996. № 10. С. 8.

НАПРЯМ 8. ПЕРЕХІД ДО БАГАТОРІВНЕВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Шумило М. Ю.

аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національний університет «Львівська політехніка»,
старший викладач кафедри латинської та іноземних мов
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького
м. Львів, Україна

БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ЛІКАРІВ ЯК КОМПОНЕНТА РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

У медицині спостерігається тривалий та бурхливий прогрес у всіх галузях. Значні кроки зроблені у розумінні причин захворювань дозволили появи більш раціональних підґрунть для діагностики та лікування різних захворювань. Постійно з'являються нові діагностичні засоби та лікування, що роблять значний внесок у покращення охорони здоров'я та ведення пацієнтів. Медична практика постійно змінюється. Отже, питання концепцій, принципів та стандартів безперервної медичної освіти є важливим для реформування вищої медичної освіти та охорони здоров'я.

Потреба у безперервній медичній освіті зумовлена швидкими досягненнями у медичній науці та технології. Лікарям, медсестрам, фармацевтам може бракувати знань та навичок, оскільки здобуті в університеті стають застарілими. Безперервна медична освіта забезпечує підтримку постійного вдосконалення та навчання, що допомагає лікарям заповнити прогалини у професійній практиці, а також є необхідною для сертифікації, продовження ліцензії, здобуття необхідних балів та інших професійних привілеїв.

Визначення формату навчання, що залежить від цільової групи та передумов для ефективного навчання, є важливим питанням. Безперервну освіту можна поділити на два формати: безперервна освіта з контактом (конференції, лекції, семінари, майстер-класи, тощо) та самостійне навчання (онлайн навчання, навчальні програми) [3, с. 4].

Практика безперервного навчання спеціалістів сфери охорони здоров'я є давно поширеною в розвинутих країнах Америки, Європи та Азії. У різних країнах існують відмінності між програмами безперервного професійного розвитку. У деяких країнах система є обов'язковою, в інших факультативною. Проте, навіть в країнах, де система є добровільною, лікарі, які успішно беруть участь в навчанні можуть отримати додаткову кваліфікацію [2].

Для українських лікарів такі принципи почали діяти з 2019 року. Стара система передбачала, що лікар за рік до атестації (яка проводилась як мінімум один раз на 5 років) повинен пройти обов'язкові 4-х тижневі курси, так званий передатестаційний цикл, а в період між передатестаційними циклами міг практично не брати участь в освітніх заходах. Відсутність чітких вимог до збалансованості освітніх навантажень, призводила до того, що три роки після атестації були часом «відпочинку» від професійного вдосконалення. Тепер лікар буде проходити навчання щорічно. Це дозволить йому бути конкурентним та отримувати нові навички одразу після появи цих технологій та практик на ринку. Раніше обов'язкове навчання відбувалось у чітко визначених Міністерством закладах – 3 державних академіях післядипломної освіти та 14 факультетах післядипломної освіти. Відсутність конкуренції на ринку освітніх послуг не стимулювала провайдерів освітніх послуг до осучаснення змісту навчальних програм.

Тепер монополія провайдерів освітніх послуг буде скасована. Лікар сам обиратиме цікаві та зручні для нього теми та формати навчання. Можна обирати заходи як в Україні, так і за її межами, навчатись дистанційно та стаціонарно, у державному чи приватному освітньому заклад і найголовніше – відповідно до індивідуальної потреби лікаря. За кожен вид навчання лікарю нараховуватиметься певна кількість балів, що зазначена в додатку до порядку проведення атестації лікарів. За новим порядком атестації лікар не буде подавати звіт про професійну діяльність за останні 3 роки. Замість 20 сторінок статистичних показників, лікарі подаватимуть індивідуальне освітнє портфоліо всього на 1 сторінку. Співбесіду з атестаційною комісією також скасовано. Таким чином, МОЗ України мінімізує бюрократичні вимоги та корупційні ризики [1].

Перевагами безперервного професійного розвитку для лікарів є свобода у виборі форми навчання; постійне вдосконалення, що дає змогу бути конкурентоздатним; спрощена процедура атестації; можливість інтеграції у світову медичну спільноту шляхом участі у міжнародних програмах та заходах. Пацієнти матимуть кваліфіковану допомогу компетентних лікарів, які щороку вдосконалюють свої знання і навички.

Починаючи з 1 січня 2020 кожен лікар упродовж року має набрати щонайменше 50 балів БПР. Бали нараховуються за різні види навчання, які лікар вільно обирає на основі запропонованого МОЗ України переліку видів діяльності. Загалом кількість балів не обмежена, проте щорічний обов'язковий мінімум – саме 50 балів. Для лікарів, які значно перевищують кількісні і якісні вимоги до БПР, існує можливість позачергового отримання вищої категорії [1].

Лікарі мають змогу отримувати бали на дистанційних онлайн курсах, науково-практичних конференціях, циклах тематичного навчання у закладах післядипломної освіти, тренінгах, стажуваннях в Україні чи за кордоном, публікації статті у фахових журналах, тощо.

Знання, набуті під час безперервної професійної освіти стануть основою успішної роботи лікарів, сприятимуть мотивації до постійного вдосконалення та здобуття практичних навичок. Пошук нових сучасних методів підвищення професійної кваліфікації медиків, що базуються на передових технологіях та потребах охорони здоров'я є пріоритетним завданням у період реформування медичної освіти та охорони здоров'я.

Список літератури:

1. МОЗ України впроваджує систему безперервного професійного розвитку (БПР) для лікарів. Режим доступу: https://moz.gov.ua/article/reform-plan/moz-ukraini-vprovadzhue-sistemu-bezperernogo-profesijnogo-rozvitku-bpr-dlja-likariv?fbclid=IwAR0H_9IKYa-yIUprcMDaQVeVFElhkOJWTTMHW-jk4Ys4UxI23tE4b4UFxhk.
2. DeLisa JA. Maintenance of certification and pay for performance: implications for physiatry. *Am J Phys Med Rehabil* 2006; 85:187-91.
3. VanNieuwenborg L, Goossens M, De Lepeleire J, et al. *Postgrad Med J* 2016; 0:1–6. doi:10.1136/postgradmedj-2015-133662.

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ
УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«Актуальні проблеми реформування системи
виховання та освіти в Україні»

23–24 квітня 2021 р.

м. Львів

Видавник – ГО «Львівська педагогічна спільнота»
Поштова адреса редакції: 79000, Львів, а/с 341
www.pedagogylviv.org.ua tel: 38 095 580 08 54
Підписано до друку 26.04.2021 р. Здано до друку 27.04.2021 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 4,18.
Тираж 100 прим. Зам. № 2704-21.